

Vantörs gångstråk

– Utveckling för ökat brukande, säkerhet och trivsel

Michael Parman

Förord

Examensarbetet *Vantörs gångstråk - Utveckling för ökat brukande, säkerhet och trivsel*, är skrivet på en C-nivå inom landskapsingenjörsprogrammet och motsvarar 15 högskolepoäng. Ämnet inbegrips i landskapsplanering och är utfört på område Landskapsutveckling, tillhörande Sveriges lantbruksuniversitet i Alnarp.

Jag vill passa på att främst tacka min flickvän Ulrika Ericson för sitt stöd under min period på Alnarp, samt min familj Parman/Aalto på Rågsvedsberget. Självklart ett stort tack till min handledare Anna Peterson, och alla som har hjälpt till med, eller medverkat i utförda intervjuer.

Michael Parman
Alnarp
2008-05

Sammanfattning

Inom stadsdelsområdet Vantör finns ett nätverk med bilfria gångstråk som i många fall är inramade med park- eller naturmark. De nytilkomna stadsdelarna i Sverige byggda på 50- och 60-talet karakteriseras också mycket av osammanhängande och utplacerade bostadsenkla i ursprunglig bevarad natur.

Dock har det offentliga vardagsrummet som tidsperiodens utemiljö planerades till att vara inte uppnått, och många av gångstråken inom Vantörs stadsdelar används inte i en större utsträckning. För att ta till vara stadsbygdens möjligheter med värden i den befintliga utemiljön och tillhandahålla trivsamma omgivningar för områdets boende, är det av intresse att uppmärksamma gångstråkens kvaliteter. Men även bristerna jämför mot brukarna av gångstråken är viktiga att förstå för samma orsak, och för att inte gångstråken på sikt ska utsättas för exploatering. Genom en jämförelse av ursprungliga intentioner med dagens avsikter inom stadsplaneringen kan också utvecklingen och aktualiteten av gångstråkens kvaliteter till dagens förhållanden klargöras med de nuvarande behoven beträffande utemiljö.

Arbetet med att uppmärksamma Vantörs gångstråk har fortskridit med hjälp av att studera litteratur om stadsdelsområdet Vantör samt urban utemiljö, tillsammans med information ifrån utförda intervjuer av aktörer verksamma i stadsbygden. Föresatsen har varit att kunna föra fram viktiga aspekter för att generera ökad användning, säkerhet och trivsel på Vantörs gångvägar.

Under en två veckors period i stadsdelen Vantör under vårvintern 2008 så intervjuades representanter av olika verksamma brukargrupper och skötselutförare i Vantörs stadsdelsområde. Intervjuförfarandet utgjordes av kvalitativa intervjuer för att ta del av respektive informants upplevelser och kunskap av närmiljön och i synnerhet gångstråken. Genom att sammanlänka erhållen information med teorier från litteraturstudien har arbetet genererat i en förståelse för gångstråkens brister.

Framförallt renhållningen och skötseln av grönytor tillsammans med bristfällig belysning utmärkte sig som områden där behov fanns för förbättringsåtgärder. Men också vikten av ett holistiskt perspektiv i utformningen och förvaltningen av utemiljön framgick som betydelsefullt för att lyckas med en god utvecklingsspiral för stadsdelsområdet. Det mest fördelaktiga beträffande utformningen av utemiljön torde härvid utgöra en samhällsplanering vilken iakttar både kunskapen som finns hos skötselutföraren tillsammans med brukarnas preferenser.

Positiva genomslag under arbetets gång har varit det engagemang och intresse som påträffats för naturen i närmiljön och gångstråken hos intervjuade aktörer. Ett värnande vilket tillsammans med folkhemsepokens eftertanke med utformningen av smaklig bebyggelse i en naturlig miljö, skapar goda förutsättningar för en positiv stadsbygd. Därutöver lyder avsikterna inom dagens stadsplanering för ett bibehåll av grönstrukturen i staden, där betydelsen av grönområden i urban miljö understryks för människornas välbefinnande. Faktorer som medverkar till goda förhoppningar för framtiden beträffande urban grönstruktur, även om folkhemsepokens gemytliga bild av avspänt socialiserande i uterummet just i dagsläget kan kännas främmande.

Innehållsförteckning

Inledning	2
Bakgrund	2
Syfte	4
Avgränsning	4
Metod och material	5
Området Vantör	7
Gränser och barriärer.....	8
Stadsdelarna Bandhagen och Högdalen	9
Stadsdelarna Rågsved och Hagsätra.....	10
Stadsdelen Örby	11
Sagt om gångstråk	12
Gångstråkens uppkomst	12
Säkerhetsaspekter för gångstråk.....	14
Belysningens betydelse	17
Gångstråkens miljö.....	20
Det offentliga rummet	22
Regelverk för grönområden	24
Intervjuresultat	27
Föräldrakooperativet Smått och Gott	27
Snösätra skola.....	29
Pensionärernas Riksorganisation.....	30
Stockholm Entreprenad AB	32
TRIVS i Vantör	34
Diskussion	36
Gångstråkens brister	36
Gångstråkens kvaliteter	39
Stadsplaneringens intentioner med gångstråken och ursprungliga avsikter.....	41
Källförteckning	43

Bilaga

Intervjufrågor med svar

Inledning

Bakgrund

Under perioden mellan 1930 – talet fram till 1970 – talet byggdes i princip alla nya stadsdelar med så kallade stråkparker. Naturen integrerades i de uppkomna bostadsområdena som en betydelsefull livsmiljö i den fysiska omgivningen. Dessa gröna stråk utgör idag ett nätverk mellan olika stadsdelar och bostadsenklaver, förekommande i hög grad inom Vantörs stadsdelområde.

Idén med ett parknätverk var att fungera som ett offentligt rum för stadsdelarnas invånare förklarat i stadsträdgårdsmästaren Bloms parkprogram från 40 – talet. De rådande tankegångarna beträffande Stockholm stads grönstruktur bestod av offentliga rum givande möjlighet för utevistelse med naturupplevelser och tillfällen för sociala aktiviteter. Därutöver fungerade gångstråken som goda förbindelser mellan skolan, bostaden och centrum. (Parkplan Vantör, 2005; Tallhage Lönn, 1999)

Som inflyttad till Vantör i början av 2000 – talet där jag jobbat som brevbärare och under senare tid med skötsel av stadsdelarnas uterum, föreföll det mig att nätet av gångvägar i och mellan stadsdelarna var bitvis tämligen ofrafikerade. Gångstråken karakteriseras av naturlig vegetation utmed sidorna och utgörs till stora delar av hävdad natur- eller parkmark mellan bostadshusen. De granittrappor som byggts för att ta upp höjdskillnader och som jag sommaren 2007 rensade upp var ibland helt övervuxna av rosbuskar och annat sly. Vissa gångstråk tog det mig också en lång tid att finna trots mitt forna arbete med att dela ut post i området. Det naturligaste föreföll sig i många fall vara att förflytta sig längs med gatorna på trottoarerna.

Figur 1. Hävdad naturmark utmed en stråkpark i Bandhagen.

Gångstråken inom Vantörs stadsdelar innehåller många fina kvaliteter och möjligheter till att utgöra positiva element för stadsdelsområdet. Områdets marknadsvärde kan ökas och

livskvaliteten för stadsdelarnas invånare höjas med rätt förvaltningsåtgärder av den befintliga strukturen. Genom att uppmärksamma gångstråkens kvaliteter och brister kan gångvägarnas existens också rättfärdiggöras, motverkande de alltmer intensifierade intentionerna för exploatering av urbana grönområden.

Förutom att föra fram Vantörs gångvägar i nytt ljus vill jag med examensarbetet även sätta in landskapsingenjörsutbildningens lärdomar i ett verkligt sammanhang. Med att förena kunskapen från utbildningen till aktuella problemställningar inom Vantörs stadsdelsområde är min intention att påvisa en möjlig positiv utveckling av platsen jag betraktar som mitt hem. Min förhoppning är att dessa gröna och lummiga grönstråk vilka jag tycker om att gå på även i framtiden kommer att finnas kvar.

Syfte

Syftet med examensarbetet är att uppmärksamma de naturfyllda och bilfria gångstråken inom Vantörs stadsdelsområde för att kunna generera en ökad användning av dem. För att uppnå syftet blir delmålen i arbetet att utröna:

- Var gångstråken brister emot brukarna
- Gångstråkens kvaliteter och möjliga åtgärder för förbättringar
- Stadsplaneringens intentioner med gångstråken och ursprungliga avsikter
- Teorier och tankegångar om urban utemiljö och gångstråk med hjälp av en litteraturstudie

Avgränsning

På grund av stadsdelsområdets skiftande karaktär framförallt i villastaden Örby, kan förutsättningarna vid olika områden variera angående faktorer som trivsel och säkerhet. Resultaten av undersökningen kan därför vara delvis irrelevanta angående specifika områden. Jag har i mitt arbete försökt begränsa mig till organisationer, brukare och förvaltare i största möjliga mån situerade inom Rågsveds stadsdel för att kunna fokusera på ett mindre område inom Vantörs stadsdelsnämnd.

Målet med att föra fram gångstråken för ökat brukande fokuseras till största del på de olika aktörernas åsikter och erfarenheter. Genom att samtliga aktörer är verksamma inom stadsdelarna hålls arbetet inom ett lokalt sammanhang. Förhoppningen är att utförda intervjuer tillsammans med den teoretiska litteraturstudien ska kunna återspegla en aktuell bild av Vantörs gångstråk.

Metod och material

Tillvägagångssättet för att uppfylla arbetets syfte har initialt bestått av litteratursökning gällande relevant information i bibliotek, samt databaser med vetenskapliga artiklar, referat, rapporter och dylikt. Detta har varit betydelsefullt för att skapa en faktisk grund med beprövade teorier och tankar gällande utemiljön i urbana förhållanden. Information verkande sedan som en plattform för de efterkommande intervjuerna av personer aktiva inom Vantörs stadsdel och användare av gångsystemen.

Samtidigt med pågående informationssökning söktes också intervjuobjekt för stundande besök i stadsdelen Vantör. Intervjuobjekten valdes strategiskt för kommande kvalitativa intervjuer enligt Trost (1993) för att motsvara olika brukargrupper i samhället. Fokusering lades på de skötselansvariga för utemiljön, tillsammans med organisationer och institutioner verkande inom stadsdelarna. Frågorna bestod av åsiktsfrågor där de intervjuade fått återge sina uppfattningar av gångstråkens miljö samt ge svar utanför frågornas ram (Trost, 1993). Genom att söka på Internet kunde kontaktinformation till samhällseliga institutioner, organisationer och företag upprättas för att bestämma intervjutillfälle. De sex informationskällorna som valdes ut för stundande intervjutillfällen efter skapad kontakt var:

1. Förskoleföreståndaren Lena Nashed på föräldrakooperativet ”Smått och Gott”, där tanken var att få ta del av personalens erfarenheter av utemiljön och gångstråk vid rörelse tillsammans med barnen inom närområdet.
2. Mellanstadiebarn i årskurs sex på Snösätraskola för att få en bild av yngre brukares upplevelse av gångstråken, i en ålder där man oftast är ute och tar sig självständigt till skolan. Krav från skolan var att barnen skulle få delta anonymt och frivilligt.
3. Klas Abrahamsson, ordförande för Pensionärernas Riksorganisation i Rågsved/Hagsätra för att få ta del av några äldre brukares perspektiv, bestående av tre damer; Helga, Gudrun och Gertrud.
4. Anders Ohlin, lagbas för Stockholm Entreprenad AB, vilka har hand om utemiljöskötseln av gångstråk, parker samt städningen i hela Vantör.
5. Parkingenjören inom Vantörs stadsdelsförvaltning, som ansvarar för den administrativa delen utav skötseln i Vantör.
6. Carlos Masis ansvarig för TRIVS, vilket är en ideell organisation vars mål är att motverka kriminalitet, droger samt otrygghet inom Vantörs stadsdelar. Föreningens tillvägagångssätt för ändamålet utgörs av nattvandringar, drogfria tillställningar och möjlighet till rådgivning, stöd och ett otvunget umgänge i föreningslokalen.

Intervjuerna skedde på respektive arbetsplats/skola efter överenskommen tid, förutom med Klas Abrahamsson, som bjöd mig till ett möte med organisationen på Rågsveds äldreboende, där jag fick emotta tre frivilliga till efterföljande telefonintervjuer. Intervjutillfället med parkingenjören för Vantörs stadsdelsförvaltning uteblev, då han inte kunde hitta en tid för den lovade intervjun, och inte heller haft tid att svara på frågorna via e-post. Efter samtliga intervjuer har jag omgående renskrivit mina anteckningar för att kunna återge svaren med bästa resultat, samt skrivit svaren i en löpande text.

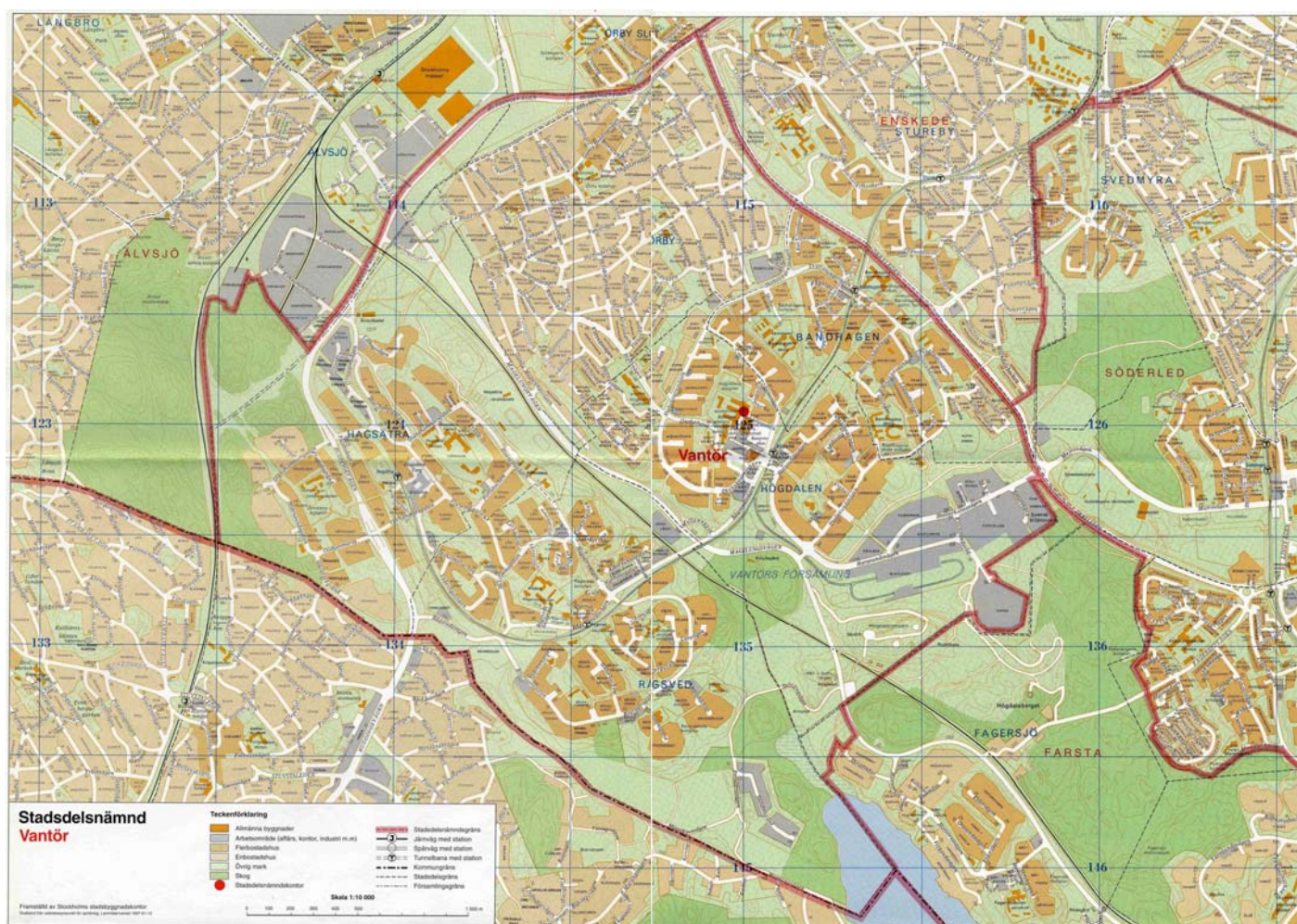
Litteraturstudien har förutom att vara grund till intervjufrågorna också varit till hjälp för frågeställningen med att finna intentionerna angående gångstråken vid ursprunglig stadsplanering tillsammans med stadsplaneringens nuvarande intentioner. Från början var tanken att få klarhet utav frågeställningen ifrån Vantörs parkingenjör, med byggplaner respektive parkplan för området och personlig reflektion.

Frågeformulären har baserats på den utförda litteraturstudiens teorier av betydelsefulla faktorer för säkerhet och trivsel i förorters utemiljö. Frågorna är anpassade för den specifika aktören och utgör i huvudsak som en grund för diskussion. Målsättningen har varit att ta del av vad den intervjuade upplever som betydelsefullt gällande gångstråkens utemiljö. Frågeformulären för utförda intervjuer finns tillsammans med erhållna svar som bilaga till arbetet.

Området Vantör

Stadsdelsområdet Vantör är en närförort beläget 10 km söder om Stockholm, som omfattar fem stadsdelar med varierande karaktär. Fyra av stadsdelarna, Bandhagen, Högdalen, Rågsved och Hagsätra är så kallade tunnelbanestäder. Den femte stadsdelen, Örby är en villastad från 1900 – talets sekelskifte. Bebyggelsen varierar således kraftigt mellan villastaden och tunnelbanestäderna, men även mellan tunnelbanestäderna finns variation på grund av förändrade byggnadsideal under perioderna stadsdelarna byggdes. Byggnadsinriktningen gick från ett 40 –tals folkhemsideal i början av tunnelbanestädernas utbyggnad till mera storskaliga lösningar i och med modernismens återkomst vid byggnadsslutet.

Stadsdelen Bandhagen byggd vid 50 – talets början präglas framförallt av folkhemmets ideal. Högdalen byggd några år efter exploaterades hårdare och var tänkt som en mindre variant utav Vällingbys ABC-stad. Generalplanen för stadsdelarna Hagsätra och Rågsved fastställdes 1957 och områdena byggdes som punkthus stadsdelar, med öppna planlösningar av uterummet och med flertalet höghus dominerande stadsdelarnas siluett. (Nylind & Lindhagen 2004)

Figur 2. Stadsdelsområdet Vantör.

Gränser och barriärer

Stadsdelarna i Vantör gränsas av Huddingevägen i väster och av Örbyleden i norr. Österut utgörs gränsen av Högdalens industriområde och söderut utav Rågsveds friområde som är ett naturområde.

Inom Vantörs stadsdelar finns dessutom barriärer (Parkplan Vantör, 2005) förhindrande rörelsefriheten emellan stadsdelarna och inträdet till grönstråk och grönområden. De förekommande barriärerna passeras huvudsakligen med hjälp av gångtunnlar och planskillnader.

Figur 3. Magelungsvägen, en barriär mellan stadsdelar.

Huvudsakliga barriärer inom Vantör

- Magelungsvägen och Nynäsbanan, som delar av Hagsätra och Rågsved från övriga stadsdelar
- Tunnelbanelinjen samt Rågsvedsvägen vilka delar Rågsved i två delar
- Industriområdet i öster som skärmar av bebyggelsen i Högdalens stadsdel från Rågsveds friområde

Figur 4. Rågsvedsvägen parallellt med tunnelbanelinjen..

Stadsdelarna Bandhagen och Högdalen

Stadsplanen för Bandhagen och Högdalen var ursprungligen tänkt att utgöra en större gemensam grannskapsenhet efter tidens ideal. De två områdena delades emellertid upp och fick varsin stadsplan respektive centrum. Marknadsföringen för stadsdelarna löd "Staden i sol och ljus". Man strävade efter att skapa en lugn och trivsamt miljö i kombination med samhälleliga faciliteter. De båda stadsdelarna hänger samman med likartad lamellhusbebyggelse, samt genom både parkmark och grönska i form av Bandängen.

En av Stockholms kvarvarande parklekar återfinns här och bredvid Bandängen löper ett för stadsdelen betydelsefullt gångstråk sammanbindande Högdalen och Bandhagen (Nylind & Lindhagen, 2004; Parkplan Vantör, 2005).

Figur 5. Bild av Bandängen med stråkparken bakom tunnelbanespåret.

Bandhagen

Bandhagens stadsplan fastställdes 1950 med en detaljplan stadgande mest trevånings lamellhus. Några sexvånings punkthus placerades gruppvis på omgivningens höjder, och som brukligt enligt tiden markerades centrum med några högre skivhus. Bevarad natur i gårdarna föreskrivs där lamellhusen är placerade i fristående enklaver med naturpark och gles blandskog i omgivningen (Nylind & Lindhagen, 2004). Folkhemmets influenser är tydliga i stadsdelen med variationen och rumsbildningarna utav bebyggelsen. Utemiljön karakteriserat av väl utnyttjad topografi och användandet av befintliga naturliga element i anläggningen. Utöver gårdarna med naturinslag och grönska avvarades platser för rekreation och utomhusliga aktiviteter i stadsplaner från folkhemsepoken (Rudberg, 1992). Variationen av hustyper uppkom som en reaktion mot 30 – talets schematiska planering som tillsammans med följsamheten av topografin gett upphov till utsikter över bygden. De uppkomna vyerna från bostäderna bestod av dalgången med Bandängen, alternativt gårdsmiljön eller gaturummet (Nylind & Lindhagen, 2004; Rudberg, 1992).

Högdalen

Högdalens stadsplaner fastställdes mellan åren 1952 och 1953. Bostadsområdet i den östra delen karakteriseras av ett trafikseparerat vägsystem tillsammans med omgivande matar- och säckgator samt stora grönområden enligt tidens ideal. Bebyggelsen består av storgårdskvarter eller längor med lamellhus. Centralt i området finns parken Dalbotten, som har ytor för rekreation och natur i den annars stadsmässiga miljön. Vid den västra delen som planerades av stadsplanedirektör Sven Markelius själv, fick de tidstypiska lamellhusgårdarna tillskott med höghus. Markelius ville med utförda handling uppnå en ”balans mellan stadsmässig täthet och öppenhet”. Högdalens stadsdel planerades för att kunna betjäna de angränsande stadsdelarna och utgöra en levande stadsdel med arbete, bostad och centrum. Karakteristiskt för stadsdelar byggda efter den engelska grannskapsmodellen är hög bebyggelse invid centrum, flerfamiljshus runtomkring och små- respektive radhus i periferin mot omgivande grönområden. Genom placering av höghus i centrum skulle rörelse finnas även efter verksamheternas stängning. (Nylind & Lindhagen, 2004; Rudberg, 1992; Stockholms byggnadsordning, 2001)

Figur 6. Högdalens park Dalbotten, riklig med anknyttande gångstråk.

Stadsdelarna Rågsved och Hagsätra

De bägge stadsdelarna Rågsved och Hagsätra innehar en enhetlig struktur sinsemellan med bebyggelse bestående av låga lamellhus och högre punkthus, men också genom sammanlänkade grönområden. På grund av svåra markförhållanden i Rågsved är bebyggelsen gles och utgörs huvudsakligen utav punkthus vilket motiverat exploateringskostnaderna. I Hagsätra återfinns både gles och tätt bebyggda områden. De gröna parkmiljöerna i stadsdelarna anlades primärt i dalgångarna som stråk. Detta är speciellt tydligt i Rågsved med parkleken Rågdalen, omgivet av storskaliga punkthus på höjderna. Hagsätra stadsdel var en av de platser där den nya tekniken med att bygga storskaliga hus i block först prövades. Trots de mera effektiva och storskaliga byggmetoderna bevarades det mesta utav omgivningens ursprungliga natur. Storskaligheten tillsammans med omgivande grönska har således skapat stadsdelens karaktär. (Nylind & Lindhagen, 2004; Parkplan Vantör, 2005; Rudberg, 1992)

Rågsved

I stadsdelen Rågsved byggdes skola, bollplan och parken Rågdalen invid det för den tiden moderna centrumet vilket speglade folkhemmets tankegångar. De tekniska framstegen gjorde det möjligt att bygga i den kommande stadsdelens svåra markförhållanden som med den skridande utvecklingen fick en mer modernistisk framtoning. Rågsved karakteriseras av storskalighet och rymlig utemiljö. Mellan den östra delen av Rågsved och sjön Magelungen

Figur 7. Gångstråk mellan Rågsved centrum och parken Rågdalen.

efter riktningen av terrängen, placerade efter åsar och dalgångar löpande från nordväst till sydost. Höghusen placerades ofta diagonalt i rader efter terrängen och höghusen sammanbinder också stadsdelen till Rågsved (Nylind & Lindhagen, 2004). Den nya modernismen från Europa betonade storskalighet och upprepningseffekter i en period av strukturförändringar gällande handel och bilism (Rudberg, 1992), vilket lämnat sin prägel i stadsdelen.

Stadsdelen Örby

Området som idag består av Örby har varit bebodd under en lång period och är skriftligt belagt sedan sena 1300 –talet. Den moderna exploateringen skedde dock vid 1900 –talets sekelskift då marken styckades upp för villatomter. Nybyggarna bestod främst av hantverkare och arbetare som här fick en förmånlig möjlighet till husbygge då det vid tidpunkten inte fanns någon stadsplan. Den låga kostnaden uppstod på grund av en avsaknad utav dragna nät med vatten, avlopp och el, därutöver var inte vägnätet heller färdigt. Dagens bestånd av hus utgör en blandning av tidigare och senare byggen. Bland de tidiga husen återfinns stor snickarglädje och detaljrikedom tillsammans med putsade fasader av en stadsmässig karaktär. Dessutom tillkommer hustyper byggda under senare tid, fram till dagens datum. (Nylind & Lindhagen, 2004)

Då byggnadsstadgan infördes 1904 och Örby blev ett municipalsamhälle var bebyggelsen redan i full gång och stadgan hade ingen stor påverkan som byggnadsreglerande instrument. Stadsplaneförslaget som lades fram 1910 var tvungen att utgå från redan befintliga förhållanden med tomtstrukturer och byggnader. Den plan som sedan realiserades kommer ifrån 1938 och utgick även den från de befintliga förhållandena. Stadsdelen Örby's prägel av blandade hustyper och ett oregelbundet vägnät kommer från dess historia av ett nybyggarsamhälle. Karaktären speglas också av den varierande bebyggelsen uppförd ända in till modern tid. (Nylind & Lindhagen, 2004)

återfinns även ett större friområde med skog och kolonilotter (Nylind & Lindhagen, 2004; Parkplan Vantör, 2005).

Hagsätra

I stadsdelen Hagsätra gick man ifrån de slutna kvarteren och byggde stadsdelen enligt de nya modernistiska influenserna tillhörande decennieskiftet med öppna planlösningar av uterummet. Stadsdelen fick sitt mönster av bebyggelse och parkstråk

Sagt om gångstråk

Gångstråkens uppkomst

Bakgrund till dragningarna

Sverige har mer än flertalet andra länder tagit in naturen till staden. Stora grönområden delar av stadsdelar som påverkar samverkan och kontakten stadsdelar emellan. Den urbana karaktären förminskas också av de isolerade bostadsenklaverna (Lindvall & Myrman, 2001).

Inom den första vågen av modernismens bostadsområden och nyanlagda stadsdelar uppkom nya typer av grönområden i öppna planer med natur nära bostäderna och det offentliga rummet. Tillvägagångssätt som fördes vidare i efterkrigstidens arkitektur, där man ofta anlade parker och promenader i omedelbar närhet till bebyggelsen, genom ett försiktigt tillrättaläggande av den ursprungliga naturen. Större strövområden placerades enligt idealen inom ett bekvämt avstånd från stadens olika delar (Lindvall & Myrman, 2001).

Efterkrigstidens byggda bostadsområden kännetecknas och karaktäriseras till stor del av naturen som inslag i stadsbilden. Funktionalismens idéer av storgårdskvarter med lummiga och stora gårdar fortsatte att existera vid folkhemmets byggnad under 40- och 50- talen. De väl tilltagna rekreationsytorna byggdes inte efter storstadens kontinuerliga sammanhang av stenstad utan som avskilda enklaver. Idealet bestod av hus i parkmiljö (Rudberg, 1992).

De uppkomna punkthusstadsdelarna vilka byggdes i övergången till 60 – talets början, skiljs liksom folkhemmets byggnationer från angränsande stadsdelar med naturmark. Den tänkta karaktären för områdena bestod av centrala naturfyllda gångvägssystem i anslutning till kommunal service, såsom skolor, idrottsplatser och parker. Bebyggelsen från epoken vid 60 – talets skifte överordnades naturen och har således en framträdande siluett (Stockholms byggnadsordning, 2001).

Gångstråkens ändamål

Varje stadsdelsområde ska enligt Stockholms parkprogram inneha en *parkplan* vilken ska beskriva *grönstrukturens historia, karaktärer, värden och förutsättningar*. Enligt översiktsplanens markplaneringskarta utgör Vantörs park- och grönområden delar av hela Stockholms grönstruktur. Planeringsinriktningen lyder att den övergripande grönstrukturen med dess stråk ska bibehållas. Rågsveds friområde utgör en del av Hanvedenkilen, en något splittrad men ändå betydelsefull kil av grönska in mot tätorten, förtydligande Stockholms sprickdalslandskap. Förvaltnings- samt planeringsinriktningen för stadsdelarnas grönstruktur med ekologiska, sociala och kulturella värden, beskrivs också i Stockholms grönkarta på en stadsdelsnivå. (Parkplan Vantör, 2005; Stockholms byggnadsordning, 2001)

För att utemiljön på gångstråken ska fullgöra sitt ändamål som en plats för säker transport och vistelse är förbindelsen till platser vilka frekventeras betydelsefullt. Oberoende av längden på sträckorna eller ifall det rör sig av bebyggelse eller naturmark, så är attraktionskraftens betydelse till stråken viktigt för att få brukare att använda sig av gångvägar.

En lägre riskbild för övergrepp utfås vid en rikligare trafikering, och alstringen av trafik är på så sätt en viktig åtgärd för säkerheten. Stråkens destinationspunkter utgör en viktig faktor som måste beaktas då kommunikationsmöjligheterna i sig genererar trafik. Funktionaliteten av gångstråk är därmed betydelsefullt för att motivera förekomsten. Genom att införliva rörelser

som skolor, verksamheter, ideella organisationer och länkar till omgivande stadsdelar, skapas goda förutsättningarna för stråkens transportändamål. Ett aktivt och säkert gångstråk gynnas av att flera aktörer begagnar utemiljön och genom att även inkludera kommersiella verksamheter till stråkens banor främjas trafikeringen. Bebyggelse i smaklig skala ger också upphov till informell bevakning av omgivande miljö, med de högsta våningarna som primär säkerhetsingivare. (Lusk, 1995)

Cyklister utgör också en stor användargrupp av de biltrafikfria gångvägarna vars preferenser utgörs av lugnare trafikerade platser med mål i närmiljön. Önskemålen hos cyklister lyder i regel att sträckorna ska vara bekväma och direkta beträffande destination. En kontinuerlig länk genom stadsrummet ska helst ge en snabb och säker färd. En plats egenskaper av stimulans och säkerhetskänsla bidrar till att ackumulera fler brukande från omgivande mindre lämpade färdvägar (McClintock, 1982).

Figur 10. Gångstråk ledande till Snösätraskolan på "Rågsvedsberget".

Säkerhetsaspekter för gångstråk

Rädslan för brott

Särskilt vid urbana förhållanden råder det efter mörkrets inbrott en påtaglig oro för att utsättas som brottsoffer enligt utförda undersökningar diskuterade av Painter (1996). Påföljden kan bli att en stor del av befolkningen väljer att stanna hemma och formen av social bevakning i uterummet går förlorad (Doeksen, 1997). Som en konsekvens av allmänhetens motvilja för att vistas i sitt närområde reduceras tillträdet till det offentliga rummet för gemene man. Detta på grund av att utemiljön tenderar till att utvecklas som ett "ingenmansland", där varken de boende eller passerande vill ta sitt ansvar.

Faktorer vilka spelar in som katalysatorer för fara, givande en obehagskänsla från miljön är till stor del oberoende av den faktiska hotbilden. Den faktiska sannolikheten för att utsättas för verkliga brott är i själva verket lägre än upplevd riskbild. Ingivare till osäkerhet består enligt Painter (1996) i huvudsak av följande punkter;

- Förhindrad synbarhet och möjlighet till igenkännbarhet på distans
- Stökigt beteende på allmän plats
- Ensamhet eller att endast omgivas av suspekta karaktärer

Övergripande faktorer för säkerheten

Säkerheten kan förutom att bero på strukturella och praktiska faktorer som skötselåtgärder, utformning eller densiteten av brukare på gångstråken, också påverkas från ett övergripande samhälleligt plan. De påverkande faktorerna består i dessa fall till stor del utav sociala faktorer, vilka har betydelse för *tillhörighets- samt ansvars känslan, och de emotionella banden* för sin omgivning. Områden där planerare och de styrande i en stadsdel har en bidragande roll för önskad stadsutveckling (Lusk, 1995; Doeksen, 1997). Doeksen (1997), uppmärksammar strategiska ingripanden på tre nivåer i samhällsplaneringen för att kunna bygga upp en väl fungerande social miljö i förorter, innefattande åtgärder på *en övergripande samhällelig skala, en skala inom grannskapet och skalan vilken finns vid husknuten*.

Tre skalor för strategiska ingripanden i samhällsplaneringen

1. På den övergripande samhälleliga skalan tas beslut som rör den demografiska kompositionen och typen av bebyggelse ett område ska bestå utav, där besluten tas av samhällsplanerare. En variation av boendeförutsättningar och folkgrupper ses här som eftersträvarsvärt.
2. I skalan verkande inom grannskapet är det viktigt att beakta en plats specifika drag för att skapa en förståelse och kunskap om element i miljön vilka brukare är fästa vid. Känslomässiga band tillsammans med åsikter om sin närmiljö resulterar vanligtvis i affektion till omgivningen och en mera positiv stadsdel.
3. Sedan på den minsta nivån i de strategiska ingripandena vidareutvecklas säkerheten och trivseln utav närmiljön. Åtgärdernas utgångspunkt utgår här med fördel från den sociala interaktionen människor emellan, beaktande siktlinjer och platsspecifika aspekter främjande ett socialt uteliv.

Holistiskt perspektiv för säkerhetsplanering

Ett holistiskt förhållningssätt med planlösningarna för ett område är eftersträfvansvärt för att gynna säkerheten. Förutom de fysiska och visuella egenskaperna vilka formar bilden av ett stadsdelsområde, inverkar även konceptuella och beteendemässiga egenskaper på upplevelsebilden. För att framgångsrikt utforma trivsel samt säkerhet i en stadsdel från en social utgångspunkt krävs att alla förutsättningar inkluderas i planeringen. Betydelsen av att lyssna på de brukare vilka stannar kvar i området varje arbetsdag, kombinerat med professionella åsikter får inte försummas, utöver de praktiska åtgärderna i den fysiska omgivningen (Doeksen, 1997).

Vegetationens inverkan på säkerhet och trivsel

Grönskans betydelse är oumbärlig med hänsyn till rekreations- och upplevelsemöjligheter inom urban miljö. Förekomsten av natur och parker i tätorten som enkelt kan nås med promenad eller cykel ger goda utgångspunkter för skapandet av en fungerande social miljö. Gröna rum och stråk tillsammans med stadsdelarnas omgivande naturlandskap är också en eftertraktad fritidsmiljö för en stor del boende i tätort, med möjligheten till att ta sig ut i naturen i gröna kilar. För 85 % av Sveriges befolkning boende i tätort är dessutom den urbana naturen i den egna närmiljö den primära platsen för informationshämtning och kunskapsbyggnad med grund i naturupplevelser (Tallhage Lönn, 1999).

Gröna rum i stadsbilden är således önskvärda av stadens invånare med de kvaliteterna de medför bestående av avkoppling och njutelse. Tydligt av de efterföljande reaktioner som intentioner för exploatering utav natur i stadsmiljön skapar. Avsikter vilka i regel inte passerar obemärkt utav invånarna. Åtgärder mot minskning av natur tillsammans med ökning av buller och avgaser ses allmänt som en nergång utav livskvalitet. Motsägelsefullt nog skapar grönskan i staden också fysiska rumsbildningar som kan upplevas hotfulla, mörka och instängda (Andersson, 2002; Lindvall & Myrman, 2001).

Grönstrukturens rumsbildningar

I en parkliknande miljö återfinns olika typer av rumsbildningar där det fysiska rummet utformats för föreliggande aktivitet. Den övervägande delen av brukare uppfattar miljöer som är öppna till sin karaktär som kontrollerbara. En fri sikt med överblickbarhet av möjliga förbindelseleder utger egenskaper genererande i känslan av trygghet. Motsatsen återfinns i ett slutet rum där avgränsande vegetation kan ge upphov till negativa egenskaper motverkande välbefinnandet. Det fysiska rummet upplevs således inte som kontrollerbart på grund av saknad uppsikt över möjliga färdriktningar och saknad möjlighet till att kunna urskilja andra personer (Andersson, 2002).

Grönområden i tätorterna är beroende av samordning utav planeringsfrågor för den önskade tryggheten i användarnas utevistelse enligt Doeksen (1997). Både samhälleliga och mera handfasta åtgärder bör tas i beaktning ifråga av utemiljön. Några sakliga ideal beträffande åtgärder av vegetationen nämnda av Andersson (2002) består av anläggning utav lågväxande vegetation tillsammans med erforderlig belysning. Åtgärder som främjar siktförmågan samt tydliggör det fysiska rummets form. Även Lusk (1995) uppmärksammar anläggning utav vegetation med syftet att motverka möjliga gömställen för förövare. Riskerna med täta buskage konstateras tillsammans med betydelsen av uppstammade träd för att skapa siktbarhet. Vegetationsarters kvalitéter kan också begrundas med hänsyn till säkerheten, där växtens egenskaper kan försvåra användandet av miljön för våldsbrott, exempelvis genom avskräckande taggar.

För att inte gångstråk eller vägtunnlar skapade för att ingiva säkerhet från motortrafik ska falla för undvikande strategier får vegetationen således inte vara avskärmade för överblickbarheten. Motsatt effekt kan annars istället frammanas i form av "smitvägar" över gaturum, då parkvägen besitter en avsaknad av kontrollkänsla. Förskönade gröna rum som undviks av en substantiell mängd brukargrupper har således misslyckats med sitt mål av att erbjuda allmänna och tillgängliga områden (Andersson, 2002).

Bevakning av uterummet

Gles bebyggelse, mellanrum och baksidor av verksamheter är områden vilka ger upphov till undvikande strategier enligt Andersson (2002). Kopplingen mellan tidpunkt och riskbild för dessa platser är inte heller markant tydlig, då egenskapen av ett slutet rum även under dagtid kan uppfattas som hotfull. Faktorer som är särskilt aktuella på platser vilka upplevs som ödsliga av trafikanter.

Figur 8. Planåtskiljande gångtunnel i Rågsved.

För att på en plats kunna bättra säkerhetskänslan uppmärksammar Doeksen (1997) betydelsen av social bevakningen mellan människor. Med uppmärksamhet riktad mot passerande stråk utav områdets boende erhålls den önskvärda utvecklingen. För ett gott resultat behövs därutöver ansvarskänsla och känslan av gemensamt ägande från närmiljöns invånare. Med de boendes intresse för sina omgivningar erhåller också besökande trafikanter en positiv känsla vid passerande. Den utvecklade goda atmosfären kan sedan tillsammans med attraktionskraft i omgivningens miljö skapa goda förutsättningar för uppehåll och återkommande besökare. Möjligheter till interaktion på platsen tillsammans med omsorgsfullt planerade siktlinjerna mellan hus och natur skapar förutsättningar för ett gott resultat.

Enligt Doeksen är det den naturliga observationen och inte faktumet att vara konstant iakttagen som medverkar till ett positivt uterum och goda socialiseringsmöjligheter. Mötena mellan människorna skapar det sociala klistret givande sentimentala känslor för sin närmiljö där gatubevakningen i sig motverkar kriminalitet. (Doeksen, 1997)

Belysningens betydelse

Förändrad belysning på områden är en möjlig åtgärd till att förbättra förutsättningarna för synbarheten och generera fler brukare på gångstråken. Därmed ökar även förutsättningarna för den sociala kontrollen av uterummet. Med en god belysning kan sammanhanget och uppbyggnaden av utemiljön skapas, tillsammans med faktorer främjande trygghet och skönhet.

För att gångstråken ska utgöra en god miljö räcker det dock inte enbart med att stärka belysningen, utan en anpassning för platsernas aktiviteter krävs för att skapa identitet och motverka anonymitet. Med kontinuerliga insatser i ett område kan sedan intresset för omgivningarna kvarhållas gynnande ett rikt folkliv. Stärkt av att platsen inte lämnas för förfall utan erhåller en regelbunden satsning. (Borg, 2000)

Människornas grundläggande behov av att bli sedda och kunna se andra människor kan uppfyllas med en anpassad belysning. Förutom att ge gångstråken förutsättningar för aktiviteter, är det även viktigt att folks avsikter ska kunna avläsas på håll. Det ger en person önskad möjlighet för eventuella förberedande åtgärder, och samtidigt motverkar det de kriminellas preferenser av att se men inte synas (Borg, 2000; Doeksen, 1997). Men återigen är ljusförstärkningen i sig inte en tillräcklig åtgärd i sammanhanget. Med tanke på att ett för starkt ljus över gångstråk istället kan leda till minskning utav användningen. Beroende på den uppkomna känslan av att vara utpekad, som istället ger upphov till osäkra förhållanden där eventuella tvivelaktiga försåt kan få utrymme (Lusk, 1995).

Det är samtidigt viktigt att underhålla gångvägarna förutom upprätthållandet av god standard på belysningen. Insatserna bör riktas på gångvägar vilka trafikeras, så att utgångspunkterna för samhällsplaneringen ska leda till ett optimalt resultat vid efterföljande utformning av samhällsstrukturen. Vid planläggning av platser ämnade för belysningsåtgärder måste alltså en åtanke finnas för placeringen av tänkta stråk. Belysningen ska inte inbjuda människor till ödliga platser under fel tidpunkter, vilket skapar möjliga platser för våldsverkare att agera. (Andersson, 2002; Doeksen, 1997)

Ljusförbättringarnas positiva verkan

Av undersökningar på tre urbana platser utpekade av polis som potentiellt riskfyllda och som ingivare till oro för allmänheten, kunde Painter (1996), fastställa en rad förbättringar av utemiljön till följd av ljusförändringar.

- Markant märkbart var *reduceringen av kriminalitet och allmän stökighet* på de ljusförbättrade platserna. Minskningen skedde främst i form av socialt och fysiskt störande beteende och hotfulla incidenter. Handlingar sammanlänkade med en stegring mot allvarigare händelser med grövre kriminalitet. Bidragare till ökad rädsla samt förfall av närområdet med den skapade otrygga miljön. Även omkringliggande platser drog nytta av ljusförbättringsåtgärderna och kunde påvisa ett positivt resultat efter implementering.
- *Den upplevda hotbilden minskade*, genererade i en ökad säkerhetskänsla. Befolkningens uppförande ändrades också mot ett mera självsäkert sätt beträffande normala gånghastigheter och passering av mera avlägsna platser.

- *Den sociala kontrollen och informella uppsikten förbättrades, som följd av den nykomna positivare bilden av närmiljön. Uppenbarligen länkad med uppfattningen ett område genererar. Den motsatta bilden av ett nergånget område torde härvid istället ge utlopp för fler brottsmöjligheter med minskad användning.*

Ljusförändringarna medförde alltså en positivare bild utav samtliga undersökta områden beträffande specifika brottsproblem, och medförde därtill en ökning av användare av utemiljön under kvällstid. Även efter en längre tid så bestod förbättringarna med en låg grad av stökigheter samt ohövligheter. Pensionärers känsla av maktlöshet och sårbarhet minskade tillsammans med deras rädsla för brott och stökigt beteende. Den viktiga möjligheten till igenkänning förstärktes och därutöver genomgick områdena en försköning enligt nästan samtliga utfrågade. (Painter, 1996)

Utförande och design av ljussättning

Ljussättningen för gångstråk är direkt relaterat till användningen och den uppfattade bilden av utemiljön. Den breda majoritetens generella uppfattning utpekar också sammanbandet mellan en god belysning och en säkrare utemiljö (Doeksen, 1997). Avsaknaden av ljus ger utrymme för människor med tvivelaktig karaktär och med suspekta motiv att verka i utemiljön, men även ett för starkt ljus genererar i minskad användning (Lusk, 1995).

Figur 9. Till vilken grad bidrar belysningen till säkerhetskänslan vid parkleken bakom Rågsveds centrum?

Belysning av utemiljön är grundläggande för rumsuppfattningen och ger förutsättningarna för överblickbarheten och tillflyktsvägar i omgivningen. Faktorer vilka inom miljöpsykologin förklaras som väsentliga för människans välbefinnande (Borg, 2000). Ljussättningen på gångstråk fallerar ofta här jämte mot brukarna med belysning som endast lyser upp

gångvägarna med ljuspunkter, utlämnande väsentliga områden utan synbarhet. Användbarheten försummas således med minskad trivsel och säkerhet, då brukaren blir fullt synlig, medan omgivningen är omhuldad i mörker (Andersson, 2002).

För att motverka känslan av att promenera på ett podium kan belysningsinsatserna riktas mot omgivningen av stråken istället för enbart gångvägarna. En åtgärd som ger ett mera behagligt ljus utan omgivande mörka väggar skapande osäkerhet (Borg, 2000). Enligt Lusk (1995) så bör ljussättningen tillsammans med utrustningen vara noggrant planerad för den specifika platsen för att på så vis kunna erhålla en trygg och smakfull utemiljö.

Andra sammanhörande och betydelsefulla faktorer för utemiljön utöver ljusstyrkan består av möjlig orienterbarhet och överblickbarhet. Ett förtydligande av alternativa vägar med strategiskt placerad belysning, samt beaktande av växtlighet främjande ljuset och en aktsamhet mot bländning är väl värt att tänkas över. Avskärmningar på ögon nivå motverkar bländning, men lite ljus som släpps igenom lampornas skärmar visar på funktionalitet av belysningsraderna från ett längre håll (Borg, 2000).

Gångstråkens miljö

Utemiljöns påverkan

Designen av utemiljön längs med gångstråk är av betydelse för brukarens upplevelsebild, där bakomvarande tankar utav säkerhet och estetik påverkar miljöns kvalitet. Då ett gångstråk lämnas för förfall ökar civila ohövligheter medan en fin miljö ger upphov till uppskattning, betonande vikten av en fortlöpande skötsel. För att uppnå trivsel är också grönskan betydelsefull och vid behov kan utemiljön behöva kompletteras med planteringar utplacerade på strategiska platser (Lusk, 1995).

Ett negligerat område med oanvända tomter, nergångna hus och skräp ger upphov till social oordning, och en eskalerande rädsla för kriminalitet och kriminellt beteende (Doeksen, 1997). Även tillträdet till det offentliga rummet påverkas av bilden som vardagens miljö återspeglar.

Attraktion och tillgänglighet

Gångstråk samt andra allmänna utrymmens dragningskraft och tillgänglighet berörs av *sociala, psykologiska och fysiska omständigheter* enligt Tallhage Lönn (1999). Den sociala tillgängligheten av utemiljön beror mycket på områdets spann av brukargrupper och om miljön genererar en välkommande atmosfär, alternativt en känsla av alienation. Psykologiska faktorer påverkas av platsens skötselåtgärder och utformning, samt orienterbarheten. Fysiska faktorer i sin tur består till stor del av barriärer motverkande inträdet till stråk och allmänna gröna rum, och kan utgöras av avstånd eller fysiska hinder som vägar. Ålder och handikapp förklaras vidare av Tallhage Lönn (1999) som element i många fall utgörande hinder för tillträdet till utemiljön. Aspekter beaktansvärda för utvecklingen av trivseln och tillgängligheten av utemiljön för ett brett spann av brukargrupper.

Skötselkostnader mot vandalism och nerskräpning kan med tanke på den projicerade bilden inte motiveras bort, eftersom trivseln av utemiljön är beroende av åtgärderna. Den framtida karaktären av en stadsdel står i direkt korrelation till uppfattningarna av utemiljöns trivsel och trygghet, och genom att bortse från nödvändiga åtgärder skapas en otrivsam bild av ett område (Tryggt och snyggt 2 – Ett tryggare Stockholm, 2006).

Betydelse av platsens karaktär

En plats identitet och utmärkande karaktär bidrar till att bilda brukarnas känsla för platsen med områdets potential gällande behag, skydd, kärlek och stolthet. De boende tenderar också till att värdera sin närmiljö av andra enbart funktionella och ekonomiska sidor, där delar av värdet knyts an till stadsdelens drag givande området en identitet. Påtagligt för en fungerande utemiljö är samspelet mellan människor och omgivning, vilket oftast förbises av samhällsplanerare. Resultatet i sterila och identitetslösa miljöer, sårade de boende från deras platsbundna miljö genom den förekomna motviljan av att använda premisserna.

Frånvaron av stimulans i utemiljön för äldre och yngre resulterar också i apati och tristess som påverkar ett område negativt. En plats unika kvaliteter och möjligheter för exempelvis äventyrliga lekmiljöer förbises ofta för exploatering med största möjliga utvinning. Produkten av ett sådant förfarande kan ge upphov till monotona och kala områden som i sin tur resulterar i isolation och ensamhet. Aggressioner och fysiska sammandrabbningar uppstår som följd med uteblivna önskemål av sensationer och äventyr för stadsdelens invånare. (Doeksen, 1997)

De goda kvaliteterna som återfinns i parkmiljöer bidrar till möjligheten att attrahera cyklister enligt McClintock (1982). Men för att en samverkan ska kunna ske med andra brukargrupper

för undvikande av kollisioner, så krävs en god siktbarhet. Vida stråk med en vacker inramning ger cyklister ett alternativ till de bullriga och avgasrika gatorna, vilket kan leda till sig användare även om det aktuella målet för färden hamnar lite mer avlägset.

Utrustning

Förutom skötselinsatser beträffande städning är också förekomsten av papperskorgar utmed gångvägar behövligt för en trivsam närmiljö. Utrustning av parkmöblemang längs gångvägar ger de behövliga förutsättningarna för ett trafikerat stråk. Genom eftertanke i planeringen kan man motverka vandalism på utrustningen och på så vis påverka förutsättningarna för mera trivsamma gångvägar. Möblemanget med papperskorgar, bänkar och bord bör vara av en robust typ för att inte vara lätt förverkade av sabotage (Lusk, 1995).

Med kedjestängsel istället för den vanligare använda pallisad typen motverkas klotter. Även lågväxande buskage kan utgöra ett alternativ att betänka för avgränsningar. Väggar som kläs med exempelvis murgröna, eller innehar en färgavstötande beläggning motstår lättare eventuell graffiti målning. För att ge en bild av gemensamt ägande av uterummet är det viktigt att inte plottra bilden med reklam. Donationer och dylikt kan istället uppmärksammas med smakfulla plakater (Lusk, 1995).

Det offentliga rummet

Det sociala kontra det fysiska rummet

Birgitta Andersson (2002) förklarar det *sociala rummet* som en produkt av det fysiska rummet, där det fysiska rummet motsvarar verklighetens givna förutsättningar som vägar, stråk och hus. Det sociala rummet bildas sedan av reaktionerna vilka det fysiska rummet ger upphov till.

Ett befolkat rum där människor vistas utgör i regel en bas för trygghet med möjliga personer för att ingripa och övervaka händelseutvecklingen. Undantagsvis kan ett befolkat rum upplevas otryggt beroende på vilka brukargrupper som använder miljön. En miljö befolkad med ett tonårgång genererar en annan bild än en om premisserna nyttjas av dagisgrupper, och en miljö kan i vissa fall upplevas angenämare ifall den är obefolkad.

Aktiviteter i en miljö varierar beroende på den fysiska utformningen, men också beroende på årstid och tidpunkt. Parkmiljöer har under dagtid varierande grupper i rörelse, som exempelvis pensionärer, föräldrar med barn, dagisgrupper och motionärer. Kvällstiden i sin tur ger en annan bild av miljön och ytorna används inte i lika stor grad. (Andersson, 2002)

Enligt Andersson (2002), är det angeläget att lyfta ansvaret från den enskilda individen gällande hotbilden för att utsättas för våld samt rädsla vid trafikering på allmänna miljöer. Hotbilder borde istället hanteras som ett samhälleligt och strukturellt problem, återspeglande i planeringen och utformningen av utemiljön. Förbättringar för att stora delar av befolkningen inte ska undvika allmänna fysiska rum är eftersträfvansvärt för målet med ett socialt rum präglad av harmoni och säkerhet.

Doeksen (1997), förklarar att förekommen kriminalitet till stor del är ett resultat av social isolation, och poängterar medias roll i skapandet av rädsla mot sin omgivning. Medias exploatering av förekomna brott ger upphov till hotet från den "okända grannen" genererande i rädsla och misstro mot sin omgivning eller mot sociala grupperingar. Rädslan uppges sedan som en väsentlig katalysator till brott vilket frambringar miljöer med avgränsningar i form av staket, stängda dörrar och uteblivna barn vid omgivningarnas utemiljö.

Optimistisk design med siktlinjer

Den publika öppna platsen kan utgöra en strategi för att bekämpa rädslan och därmed även kriminaliteten i miljön. Ett fungerande socialt rum utgör nyckeln till framgång med samspelet emellan de boende och den allmänna utemiljön. De boende uppskattar ett vakande öga från grannen, givande barn större sannolikhet att få lov att vistas utomhus. De passerande uppmuntras i sin tur till promenader i omgivningen ifall det finns ett folkliv att skåda med en levande miljö.

Med en mera optimistisk design av utemiljön som inte har sin utgångspunkt i rädsla och kriminalitet förstärks istället området positiva kvaliteter. Fokusering på känslomässiga band till platser och gemensamhetskänslan i området genom utförandet, designen och skötseln ger potential att påverka förekommen kriminalitet. (Doeksen, 1997)

Siktlinjer, vyer och möjlig överskådning är grundstenar för att skapa en territorial kontroll, där processen av att se och bli sedd utgör basen. Faktorer bidragande till gemensamt ägande av gaturummet består bland annat av fönsters placering, ingångar i relation till gångstråken och förekomsten av lekområdena. Frågan var gränsen mellan det offentliga och privata ska dras är

dock delikat eftersom för mycket exkludering utlämnar kontrollen av miljön, och en för stor närgångenhet ger upphov till intrång i det privata livet hos de boende (Doeksen, 1997).

Demografisk komposition och känslomässiga band

Att miljöer och områden undviks kan också bero mera på den sociala miljön än den aktuella nivån av kriminalitet. Även ifall områden är planerade med bästa förutsättningar för att skapa goda uterum, så kan fel människor på fel plats motverka den tänkta avsikten av gemensamt ägande. Planerare och designers roll är att motverka ett socialt förtryck där grupperingar tar över ett område som sitt eget territorium. Genom att sträva efter en variation av demografisk komposition, privata och statligt ägda lotter samt variation av byggnadsdensitet i förnyelsen av en stadsdel, kan en blandning av användare utav utemiljön erhållas, vilket verkar vara av essentiell betydelse för en fungerande stadsdel.

Så kallade friska uterum används av en variation av människor för varierande orsaker och en framgångsrik gångväg kräver följaktligen en balanserad blandning av brukargrupper och möjliga aktiviteter. Det är viktigt att få olika åldrar och sociala klasser till att kunna interagera eller åtminstone tolerera varandra, då dominans av en brukargrupp kan ge upphov till rumslig och kulturell isolation. Detta kan motverka intresset för andra grupperingar att ta del av miljön, och utan ett intresse för närområdet med en emotionell investering i platsen tenderar det delade ansvaret av närområdet att fallera. (Doeksen, 1997)

Känslomässiga band till en plats kan fungera som en katalysator verkande för tolerans emellan människor vilket underlättas ifall populationen utgörs av en balanserad demografisk blandning. Den emotionella anknytningen till området och det gemensamma intresset för att värna om närmiljön ger en god grogrund till en positiv interaktion inom stadsdelen.

Ett helhetligt perspektiv betonas återigen som viktigt för att kunna strategiskt påverka både det fysiska och sociala rummet i utemiljön i en positiv riktning. Vedertagna begrepp av professionella samhällsplanerare bör ifrågasättas med nya tillvägagångssätt och tankegångar gällande planering. Hänseende till genusperspektiv och till brukarvärderingar i den kommande planeringen är en viktig faktor för en god utgångspunkt i efterföljande samhällsutformningen. (Andersson, 2002; Doeksen, 1997)

Regelverk för grönområden

Instrument för säkerställning och förvaltning

Möjligheten att säkerställa och förvalta grönområden sker i första hand genom reglering enligt Plan- och bygglagen (SFS 1987:10). Det finns dock andra lagstiftningar och regleringsformer som kan utgöra alternativ. Reglering genom miljöbalken ger exempelvis möjlighet att säkerställa värdefulla kulturlandskap. Genom civilrättsliga avtal kan också en exploatör kompensera kommunen beträffande eventuella uppkomna skador, vilket sker genom upplåtande av annan mark för ”gröna” ändamål, innan- eller utanför planområdet (Tallhage Lönn, 1999).

Plan- och bygglagen

Plan- och bygglagens grundläggande syfte för den fysiska planeringen är att styra mot ändamålsenlighet beträffande markens läge och beskaffenhet, där man väger in föreliggande behov av användning. Företräde för markanvändningen tilldelas till ändamål som medför en god hushållning av resurserna med tanke på allmänheten. Utförda lagändringar inom Plan- och bygglagen ger dessutom förbättrade möjligheter till att säkerhetsställa ”gröna områden” i tätorter, med formuleringar formade för att passa den gröna sektorn.

Vid planläggning av gröna områden och kommunikationsleder skall naturvärden beaktas och en ändamålsenlig struktur främjas som är estetiskt tilltalande. Livsmiljön där man väver in sociala aspekter och förhållande är också en utgångspunkt för planläggningen. Genom att med en detaljplan eller områdesbestämmelser sedan säkerställa ett grönområde erhåller marken även skydd beträffande avsedda åtgärder från andra myndighetsbestämmelser. Detaljplan och områdesbestämmelser gäller över fattningar som väglagen, lagen om byggande av järnväg och miljöbalken. Utformningsbestämmelserna för markanvändning enligt Plan- och bygglagen regleras alltså genom detaljplaner och områdesbestämmelser där prövning av lovärenden sker hos byggnadsnämnderna, med Plan- och bygglagen som grund. (Tallhage Lönn, 1999)

Detaljplan och områdesbestämmelser

Detaljplanen ger kommunen med sitt planmonopol stora möjligheter att inom Plan- och bygglagens ram slå vakt om de ”gröna” intressena. Kommunen kan upphäva äldre planer och förhindra exploatering av gröna områdena som leder till oönskade konsekvenser.

Detaljplanläggning av ett grönområde utgör inte heller något hinder. Bestämmelserna i planen är också rättsligt bindande, där endast mindre avvikelser kan göras.

Områdesbestämmelser används för att säkerställa syftena i översiktsplanen för att förhindra åtgärder motverkande befintliga intressen och oönskad markanvändning. Både detaljplanen och områdesbestämmelser är bindande gällande skyddsbestämmelserna för värdefulla grönområden. (Tallhage Lönn, 1999)

Riktlinjer och förhållningssätt

I Stockholms byggnadsordning (2001), beskrivs riktlinjer och förhållningssätt avseende samspelet mellan nyskapande och bevarande utav stadens uterum för långsiktig hållbarhet. Naturlandskapets särdrag ligger som grund för bilden av stadslandskapet och förvaltningsinriktningen. Karaktärsrättsliga drag i bebyggelsen bevaras eller förnyas varsamt, då det offentliga rummet är av betydelse för upplevelsen av staden. Det allmänna utrymmet ska vara inbjudande mot allmänheten och inneha en öppen karaktär.

I stadslandskapets helhetliga karaktär ska sedan både natur och bebyggelse återfinnas. Naturlandskapet är bland annat betydelsefullt för rekreationsmöjligheter i stadens rum och för mångfalden av flora och fauna samt förbättring av det lokala klimatet. Kunskap för att underordna alternativt överordna bebyggelsen till naturen, eller förstärka relationen till den samma är nödvändigt för förvaltningen av områden med bebyggelse (Stockholms byggnadsordning, 2001).

Förhållningssättet till de gröna rummen i Stockholms stad omfattar förvaltning av de gröna kilarna som utgörs av innerstadsparkerna och större grönområden i regionerna. De grundläggande relationerna dem emellan får inte förändras vilket motverkar tydligheten och sammanbandet. Vid exploatering förutsätts att ett nytt likvärdigt område kan återskapas (Stockholms byggnadsordning, 2001).

Planering över en region

För den översiktliga planeringen av naturlandskap kan en samordning krävas för att säkerställa den sammanhängande grönstrukturen i ett större sammanhang. Regeringen kan för ändamålet utse ett regionplaneorgan verkande över kommungränserna (Tallhage Lönn, 1999). Stockholmsregionen omfattas av planen Regional utvecklingsplan för Stockholmsregionen – RUF 2001, som beskriver stadsbygden Vantörs omslutande grönområden till en del av Hanvedenkilen. Denna utgör en del av Stockholms regionala grönstruktur och är ett betydelsefullt utflyktsområde (Parkplan Vantör, 2005).

Översiktsplanens roll

Översiktsplanen verkar som en vägledande kunskapskälla för utvecklingen av infrastrukturen och miljön på ett större plan. Planen är en arena för diskussioner och visioner beträffande kommunens utveckling. Här kan kommunen behandla och påvisa de större viktiga grönstrukturerna. Det allmänna intresset för gröna områden i tätorter ska beaktas vid planläggningen, gällande både nyexploatering och ändring av den befintliga strukturen. Vid avvägning mellan motstående intressen ges gröna områden ett starkare stöd i lagstiftningen. Grönområden i tätorter avses utgöra all mark som inte är bebyggd eller hårdgjord. I översiktsplanen skall det anges var det behövs detaljplan eller områdesbestämmelser för att reglera markanvändningen genom lag.

Det faller på kommunen att utreda behovet av parker och grönområden i översiktsplanen. Ett grönstrukturprogram som sammanfaller med översiktsplanen kan hjälpa till med helhetsbedömningen av behovet av grönområden, med ett återkommande ställningstagande till aktualiteten i översiktsplanen beträffande de ”gröna frågorna”. Då en myndighets beslut motstrider planen måste motiven framgå av beslutet vilket gynnar grönstrukturen i tätort. Kommunen får här en möjlighet att påverka andra myndigheters beslut och ta allmänhetens intressen i beaktning vid resolution. (Tallhage Lönn, 1999)

Vision Stockholm 2030, följer upp översiktsplanen för att visualisera och konkretisera Översiktsplanen 99's strategier på en stadsdels- och områdesnivå. Syftet åligger att utveckla grönstrukturens regionala och lokala värden till att utgöra en värdetätare grönstruktur med genomförbara förvaltnings- och utbyggnadskostnader. Betoning läggs på ett tillvägagångssätt innefattande ett landskapsekologiskt perspektiv. Stadsdelsbygden Vantör inbegrips i landskapszonen Södra Stockholms skogs- och sjölandskap (Parkplan Vantör, 2005).

Översiktsplanens markanvändningskarta förtäljer i sin tur samtliga stadsdelar förutom Örby som tät stadsbebyggelse och Örby som gles stadsbebyggelse. Planeringsinriktningen för

stadsdelarna utgörs av ett bibehåll av markanvändningen i stort. Kompletteringar av bebyggelse ämnas för främst lokala behov och på redan exploaterad mark vid goda kollektivtrafiklägen (Parkplan Vantör, 2005).

Intervjuresultat

Föräldrakooperativet Smått och Gott

Lena Nashed¹, föreståndare på förskolan berättar att de främst använder sig av sin utegård beträffande aktiviteter utomhus. Därutöver promenerar de till den bemannade parkleken vid Bandängen samt en ny obemannad parklek tillkommen efter stadsförnyelseprojektet, med en liten skog där de kan bedriva knytteverksamhet. Beträffande förskolans verksamhet finns det bra med lekplatser och gångstråk dragna till dessa, med undantag över de livligt trafikerade vägarna Skebokvarnsvägen och Sjösavägen. För verksamheten används gångstråken också för promenader till Högdalen, där det finns bibliotek, simhall och andra faciliteter och är således betydelsefulla.

Figur 11. Nyttillkommen parklek mellan Högdalen och Örby.

Utemiljön upplevs med blandade känslor då Högdalens centrum ger ett ”lite stökigt” sken och grönyrtorna ofta är tillhåll för missbrukare, vilket kan vara skrämmande. Andra som träffas ute vid vistelse i närområdet utgörs av hundägare, pensionärer och andra förskolebarn.

Som förbättringsåtgärder för gångstråken nämner Lena belysningen, vilken upplevs som svag och dessutom är trasig på sina ställen. Detta tycker hon borde åtgärdas med tanke på att många ställen är ödsliga och obehagliga under kvällstid, där speciellt det gröna stråket mellan Bandhagen och Högdalen är skrämmande och drabbat av tillbud. Angående städning och vegetationen utbrister Lena: ”- Städningen! Det står ju soffor utomhus så!” Med andra ord upplevs skötseln undermålig där allt möjligt återfinns på grönyrtorna. Grönskan upplevs annars som riklig och vacker med återkommande skötselåtgärder. Trivselen av gångstråken är också tillfredsställande och området uppvisar en god mångfald tillskillnad från staden, där det inte finns någon möjlighet för att ha en utegård förenklande handhavandet med barnen.

Figur 12. Bandhagen – Högdalen, ett tillbudsdrabbat gångstråk.

¹ Intervju med förskoleföreståndaren på föräldrakooperativet Smått och Gott, Lena Nashed, den 4:de februari 2008.

För att få fler människor på gångstråken anser Lena att säkerheten med framförallt ljuset måste förbättras och trasiga lampor bytas med lika snabba åtgärder som klotterbekämpningen. Rädslan för förnyad vandalism vid upprustning håller inte enligt Lena som argument.

Vid frågan om Lenas personliga reflektioner till gångstråken så tycker hon de är tillfredställande under dagtid, men undermåliga kvällstid efter klockan 21.00 då det i bästa fall endast påträffas ett par andra människor.

Snösätra skola

Av de sex intervjuade mellanstadieeleverna² bestående av tre flickor och tre pojkar var det hälften som uppgav att de använde gångstråken för transport till skolan. Alla utom en uppgav sig vändandes på stråken under sin fritid, där aktiviteterna främst bestod i att umgås med sina vänner. Samtliga utav barnen tyckte att gångvägarna uppfyllde sitt syfte med att leda till platser de ville frekventera som affärer, parken och centrum, och uppgav dessutom att de var snabba vägar till målen. Samtliga utav barnen uppgav dessutom att de kände till området väl och kände till förekommande genvägar.

Flickorna uppgav att de föredrog gatorna framför gångvägarna med motiveringar lydande att gångvägarna var skräpiga, leriga och gatorna säkrare. En av pojkarna föredrog också gatorna eftersom de enligt honom var snabbare. Personer som barnen träffar på vid stråken bestod främst av kompisar samt igenkännbara människor, och den generella bilden var att de trafikerades flitigt.

Figur 13. Snösätraskolan, belägen i naturlig miljö på Vallhornsgatan, "Rågsvedsberget".

Den allmänna uppfattningen av gångvägarna var att de är nerskräpade, men angående vegetationen längs med stråken var det blandade kommentarer, där några tyckte om grönskan och andra tyckte att det krävdes mera skötsel. Två av pojkarna och en av tjejerna hade synpunkter på belysningen med att det var för mörkt och kusligt under kvälls- och vintertid.

För att förbättra gångstråken löd önskemålen framförallt med fler papperskorgar utplacerade och en uppsnygning av miljön.

² Intervjuer med sex elever från årskurs sex i Snösätraskola, utförda den 5:e februari 2008.

Pensionärernas Riksorganisation

Bland de tre damerna representerande Pensionärernas Riksorganisation³ var alla flitiga användare utav gångstråken, där två promenerar och en cyklar på stråken varje dag, både inom närområdet och längre bort.

Uppfattningarna gällande utemiljön vid gångstråken var att de blivit lite bättre med projektet ”Allt ljus på Vantör” vilket givit en punktvis bättre belysning, men att det fanns för mycket sly och vegetation utmed gångvägarna. Förutom att trygghetskänslan minskar med skymmande vegetation så ackumuleras även löv vintertid på vägar. Andra synpunkter på utemiljöskötseln förutom behovet av slyröjning, var en önskad översyn gällande beläggningen, då trädrötter börjat bryta igenom på vissa ställen. Beskrining utav träd var också önskvärt då en del grenar börjat skymma belysningen och vara vådliga. Nerskräpning sågs också som ett tråkigt inslag i utemiljön. För att förbättra utemiljön föreslogs intensivare skötsel och röjning av buskage.

Alla tre utav pensionärerna ansåg gångstråken som viktiga element i samhällsbilden samt att dragningarna av stråken var relevanta med tanke på mål och tidseffektivitet. Kvaliteter som framhävdes var möjligheten med att kunna röra sig utan bil till ett stort urval av platser, givande upphov till en spontan glädje där man inte är i behov av att använda samma väg för hemfärden vilken man utgått från. Även möjligheten att röra sig med rullator uppmärksammades.

Figur 14. Utrymme för spontan variation av gångvägsval. Rågdalen, ”Rågsvedsberget”.

Frekvensnivån på stråken ansågs som bitvis låg beroende på vilka sträckor man använder sig av. Förutom påträffade hundägare, så trafikeras främst sträckan mellan tunnelbanan och bostäderna av hemvändande människor. Andra brukargrupper av stråken som de tillfrågade kommit i kontakt med varierade, men bestod av bland annat barnfamiljer och pensionärer.

Som förslag till att få fler att använda gångstråken föreslogs fler bänkar för personer vilka inte orkar gå längre sträckor, samt att hålla området öppet, med en översyn utav skötseln och belysningen. Asfaltering på behövliga platser där människor börjat använda så kallade ”smitvägar” för dagligt bruk föreslogs också.

Gällande användare av stråken vid jämförelse av nutiden mot förr så gick uppgifterna isär, där både en ökning av barnfamiljer och en ökning av pensionärer påpekades. Gemensamt var dock att en förändring av populationen medfört en skiftning av brukare utav stråken. Också

³ Telefonintervjuer med tre representanter för PRO, utförda 14: de och 15: de februari 2008.

vid frågan om tillräckligt med resurser läggs ner på gångvägarna var uppgifterna motstridiga. En tillfrågad svarade jakande och tog som exempel att plogningen var tillfredställande vintertid, medan en annan uttryckte ett bestämt ”-Absolut inte!”. Den tredje tillfrågade svarade också nekande och berättade att hon vid klagomål till skötselansvariga fått svaret att resurserna fattas. Ledande till att skötselarbeten med röjning av buskage lämnas halvfärdigt.

Önskemål beträffande utrustning längs med gångvägar löd utav en uppkommen översyn av mängden, skötselintervallet och sitthöjds normer, tillsammans med utplacering av fler papperskorgar. Att försköna utemiljön med exotiskt växtmaterial trodde ingen av de tillfrågade skulle fungera på grund av förekommande vandalism och ökade skötselkostnader.

Gångstråken i Vantör sågs dock av samtliga tillfrågade som en positiv faktor beträffande media - och marknadsföringsbilden av Vantör och som ett uppskattat element. Framtidsbilden för gångstråken gav blandade svar, där en tillfrågad hyste en mörk tro på gångstråkens framtid, en annan hade en försiktig förhoppning med tanke på stråkens fördelar, och den tredje en positiv framtidstro.

Stockholm Entreprenad AB

Anders Ohlin⁴ som är lagbas på Stockholm Entreprenad AB i Vantör, upplever gångstråken som mycket betydelsefulla för ytterområdena med möjligheten att komma bort från trafiken vid förflyttning. Dragingarna av stråken ger en bra täckning inom Vantör, där man inte behöver korsa många gator och systemet är bra. Till vilken grad stråken nyttjas beror till stor del på syftet av sin förflyttning, sin tidsmarginal eller var ens boende är situerat. Där parkvägarna är goda alternativ för exempelvis barnfamiljer och hundägare med en bättre utemiljö än bilvägarna.

Brukare vilka påträffats utgörs av allt ifrån A-lagare till flanörer och människor i rörelse. Sträckan mellan Bandhagen och Högdalen som går via Bandängen är särskilt trafikerad. Cyklister förekommer också i stor grad tillsammans med olovligt körande mopedister.

För att främja användningen av gångstråken och dess nätverk skulle en viktig åtgärd enligt Anders vara att få bukt med de hänsynslösa mopedisterna. Olika leder som "Hälsans stig" med markeringar längs stråken är också ett bra initiativ för att få människor ut på gångvägarna och känna sig hälsosamma. Underhållet av gångvägarna sades också vara viktigt för att ge brukarna en utemiljö i gott skick.

Växtligheten inom Vantör härleder från omfattande planteringar av buskage för cirka 15 år sedan, och vikten av planerarnas roll i skapandet av uterummet betonas, då det på sikt kan skapa svårskötta miljöer. I dagsläget utförs kontinuerlig beskärning av buskagen, men både ur ett trygghetsperspektiv och ett långsiktigt ekonomiskt perspektiv, vore det mest fördelaktiga vara att lägga om ytorna till gräsmattor, givande en miljö med mer ljus och översyn.

Viktiga områden att beakta gällande gångvägarna utgörs av problemet med mopedister, översyn av beläggningar och de återkommande beskärningarna av sly och utväxande vegetation på parkvägarna. Just mopedister upplevs som ett störningsmoment mot brukarna, medan det bästa med gångvägarna är de rikliga transportmöjligheterna i bilfria förhållanden. Arbetet med belysningen är en kontinuerlig process där man utfört en del med tätare intervall av belysningsstolpar och starkare lampor under en längre period.

Effektiviseringen av skötseln ser i nuläget svår ut, då pengarna för åtgärderna också ska finansiera renhållningen. För allmänhetens skull vore det bästa ifall det fanns en separat parkenhet vilket skulle ge allmänheten bättre service istället för de uttryckningar på de värsta ställena som man är tvungen till att utföra idag, på grund av resursbrist.

Framtiden för Vantörs parkstråk är behovsanpassat när det gäller stadens rum, och det pågår en kontinuerlig upprustning, där lekplatser varit föremål för åtgärder. Det privata uterummet är mycket mindre och de skötselansvariga har inte lika stora åtaganden. Önskemålet för framtiden är en parkenhet för enbart grönytorna vilket skulle förvalta skattebetalarnas pengar bättre. Där ett lag på 4 eller 5 parkarbetare skulle avsevärt kunna höja kvaliteterna på utemiljön tillskillnad från rådande situation där 4 arbetare ansvarar för all skötsel. I dagsläget måste koncentrationen av parkskötseln fokuseras på de mest trafikerade gångvägarna, där man får lägga de avsides situerade stråken åt sidan på grund av tidsbrist.

⁴ Intervju med Anders Ohlin, lagbas för Stockholm Entreprenad AB's distrikt i Vantör, den 12:e februari 2008.

Försköning av utemiljön i form av specialutformat möblemang och exotiska växter skulle inte fungera på grund av den omfattande skadegörelsen, vilken uppvisar stor fantasi och uppfinningsrikedom, där tillhyggen som yxor och sågar används. För den vanlige brukaren vore det trevligt, men med rådande mentalitet är det inte möjligt med några extravaganser. Urnorna med växter placerade i Högdalen utsätts kontinuerligt för stölder och vandalisering och det är dyrt med växter. ”- Det är en fråga om kostnad, och vi skickar in bilder omgående vid upptäckt av förstörelse eller annat i behov av åtgärd för att få en beställning för åtgärd”, säger Anders. Belysningen vandaliseras också vilket Fortum har hand om.

Anders egna reflektioner av gångstråken sammanfattas med de positiva fördelarna bilfria miljöer erbjuder, och han skulle definitivt begagna sig av dem om han bodde i området. Dock behövs mera skötselåtgärder mot sly och vegetation med den rikliga självsådden i området. Vid utförda beskärningar stimuleras rotsystemen givande en snabb återuppväxt tillsammans med annat ogräs. En uppgrävning och anläggning av gräsmatta skulle endast vara mera kostnadskrävande temporärt, men att få in de aktuella aktörerna utgör en svårighet. Upprustningar kommer att ske vid parkerna Dalbotten, Bandängen och Rågdalen. Området som härrör från 1958 någon gång är inte alltid fräscht med dagens uppkomna lönnsl, vilket inte tänktes på vid den ursprungliga projekteringen, men det är i princip omöjligt att hålla hela området intakt vid alla tillfällen nämner Anders.

”- Det anmärks annars mest på nerskräpning och inte så mycket på grönskan och buskagen, där det är vi som är kunniga inom gebiten som kan se de föreliggande behoven. Boendevärdar för bostadsrätter samt fastighetsbolag har större möjligheter till utförligare arbeten på sina mindre ytor. Vilket genererar i en högre skötselnivå, i jämförelse med oss som är fyra och ansvariga för samtliga av Vantörs stadsdelar” reflekterar Anders vidare.

Anders som jobbat i området sedan 1967 bedömer dagens situation med en tidsåtgång till stor del åtgående för åtgärder som renhållning, städning, plockning, samt efterhållning av så kallade ”tjuvtippar”. En tid som han hellre skulle vilja se avsättas på andra insatser. ”- Förr kunde grönområdena hållas efter bättre då parkenhetens uppgifter var åtskilda från renhållningsuppgifterna. Vilket gav utslag i en bättre skötsel på parken, ledande till en bättre kvalitet på den kontinuerliga skötseln där man slapp dagens större punktinsatser” berättar Anders.

TRIVS i Vantör

Carlos Masis⁵, som arbetar på TRIVS i Vantör berättar att de vid nattvandringar på områdena träffar på ungdomsgång och ”småfyllon”. Andra brukare av stråken är äldre människor och under säsong, barn på väg till och från skolorna. Deras uppgift inom föreningen är att värna om trygghet och motverka våld samt droger inom Vantörs stadsdel.

Upplevelsen utav gångstråken är väldigt negativa, där kritik riktas mot stora och övervuxna buskage florerande i Vantör. Den konstgjorda djungeln som Carlos benämner omgivningen, är en miljö uppmanande till brott, och en perfekt miljö för våldsverkare. Förutom otryggheten så skapas också fysiskt farliga miljöer med vegetation växande över gaturummet. Belysningen behöver förnyas, och det händer att sträckor ibland är släckta under veckors tid. Det enda positiva med Rågsved ansågs vara de goda kommunikationsmöjligheterna.

Som en plats med bristande säkerhet utpekades speciellt bollplanen bakom Rågsveds centrum. En knutpunkt för gångstråk som under kvällstid tillsammans med slänten ovanför upplevs som mörk och otrygg. Platsen är dessutom rikligt bevuxen med vegetation emellan bebyggelsen. Föreslagna förbättrande åtgärder var en uppgrävning av området för att ge platsen en ny struktur, och utplacering av belysning vid bollplanen. Trivseln av utemiljön hämmas också av klotter och skadegörelse tillsammans med allt skräp som slängs i omgivningarna.

Figur 15. En del av miljön vid Rågsveds bollplan.

⁵ Intervju med Carlos Masis, ansvarig för den ideella organisationen Trivs, den 11:e februari 2008.

Skötseln av utemiljön sades också ligga under all kritik. Och sträckan mellan Trivs lokal på Rågsvedsvägen fram till Rågsved skola på Rågsveds skolgränd innehåller ofta överfulla papperskorgar. Vid den intill liggande parkeringen är dessutom belysning ofta släckt och dess urnor ogräsbevuxna, vilket gjort platsen till en samlingsplats för skrotbilar och bilbatterier.

Figur 16. Parkeringen med sopstation vid Rågsveds centrum.

Som ett element i infrastrukturen är gångstråken nödvändiga enligt Carlos, men vegetationen måste anpassas till allmänhetens miljö, med en god skötsel och städning samt bra belysning. Detta skulle främja användningen av gångstråk. Som en ökning av trygghet nämner Carlos också att en del äldre börjat vandra under nattetid för sitt välbefinnande vilket varit positivt.

Carlos säger att han använder sig av stråken men att många är rädda under sena kvällar och nätter. Då en polisstation öppnades 2007 i Rågsveds centrum ökade också användningen av uterummet en period under sommaren.

Diskussion

Gångstråkens brister

Rädslan för att drabbas för brott inom Vantörs stadsbyggd ökas där omgivningar lämnats för förfall enligt undersökning hos de boende i Parkplan Vantör (2005). Nerskräpning och så kallade "tjuvtippar" längs med gångstråk utgör ingivare av olust och obehag, som också minskar rekreativt värde. Människors uppfattning av omgivningen uppmärksammas av Lusk (1995) som en viktig faktor för allmänhetens värdering av omgivningen och som en möjlighet för styrning av beteendemönster på allmän mark. Från samtliga informanter i arbetet framstod också nerskräpningen inom Vantör som ett negativt element i stadsbilden, och önskemål uttrycktes för inriktade åtgärder mot en förbättring av situationen. En tillökning av papperskorgar i området tillsammans med ökade renhållningsinsatser var önskat utav samtliga utfrågade brukare. Även skötselutföraren uttryckte en beklagan över trytande resurser avsatta för Vantörs utemiljö.

Den ökning av skötselkostnader som extra papperskorgar skulle innebära, torde motiveras med de positiva effekterna vilka kan utvinnas på ett mera holistiskt plan. Upphörd vandalisering är en av möjliga positiva effekter av en stadsdelssatsning, vilket kan bidra till att människor stannar kvar i omgivningen en längre stund och ge upphov till så kallad "social övervakning" (Lusk, 1995; Doeksen, 1997). De aktuella skötselkostnaderna utgör endast mindre utgifter sett ur ett större perspektiv och är en investering vilket kan gynna stadsdelensbygden ekonomiskt på flera områden. Exempelvis kan boendevärdet inom Vantörs stadsdel förväntas att påverkas i en positiv riktning genom effektivare skötselinsatser, vilket också korrelerar med affärsidkarens intressebild för förorten. Det är här Doeksen's (1997) tankegångar av holistiskt tänkande är relevant, med att förstå enskilda insatsers betydelse för ett område på ett större plan, och inte utgå från ett besparingsperspektiv gällande aktuella skötselåtgärder. Med hänsyn till varje skötselåtgärds betydelse för gångstråkens tillgänglighet och trivsel kan således lösningar erhållas som på sikt sparar både pengar samt resulterar i en hållbar utveckling för grönstrukturen och även området mera generellt.

En annan viktig åtgärd för förbättring av Vantörs utemiljö skulle kunna vara en målmedveten skötsel av den naturlika utemiljön, tillskillnad från dagens åtgärder av upprepad slyröjning. Med en skötselplan som visionaliserar slutmålet av utemiljön skulle en för allmänheten mer trivsam slutprodukt också kunna fås fram.

I Gustavsson & Ode (2001) beskrivs olika skogsbestånd med olika skiktningar av växtlighet. Tre exempel tas upp, ett pelarsalsbestånd, ett tvåskiktat bestånd och ett flerskiktat bestånd. Förslagsvis skulle den diskuterade skötselplanen förorda ett pelarsalsliknande slutmål vid platser där en uppsikt av sin omgivning är eftersträvarsvärt. Mera variation i vegetationsdynamiken kan istället utfås på platser mer avlägsna från gångstråken. Här skulle biologiska och ekologiska aspekter kunna styra slutprodukten och på så vis berika området med naturvärden. Andra värden att ta hänsyn till med växtligheten utmed gångstråken består av rekreation, estetik och ekonomi, vilka också bör beaktas i en skötselplan.

Genom att i Vantör sträva efter ett holistiskt tillvägagångssätt där alla erforderliga element för samhällsstrukturen vävs in och beaktas för helhetliga lösningar kan en förståelse utfås för nödvändiga handlingar. Betonande exempelvis Trafikkontorets respektive Stadsdelsförvaltningens ansvarsområden i skötseln av utemiljön, där behov finns av att utvärdera formerna av hur sköselförfarandena bedrivs i fråga om kvalitetssäkring. En

förutsättning för att kunna utvärdera ifall det nuvarande utförarsystemet är det optimala resultatmässigt. Att ta vara på kompetensen angående problembilder inom olika led i förvaltningsapparaten samt iaktta brukarnas önskemål bör eftersträvas, så att åtgärder inte utförs av ren slentrianmässig vana.

En brist i förvaltningsapparaten kan klargöras med Carlos, Anders och PRO medlemmarnas utläggande⁶, där särskild betoning lades på faror och obehag orsakade av överväxande buskage i området. Den bästa lösningen här på alla sätt, beträffande trivsel, säkerhet och ekonomi vore en omläggning till gräsytor. Betydelsefullt för att inte de fysiska rummen diskuterade av Andersson (2002) inte ska innehålla hotfulla element med dålig överblickbarhet och kontrollkänsla. Ändå beställer Stadsdelsförvaltningen återkommande slybeskärning, trots att de ursprungligt projekterade naturlika buskagen tillsammans med frösådda lönnar ger ett återkommande skötselbehov⁷, omöjligt att hålla efter på samtliga platser. Åtgärder mot igenväxning av gångstråk tillsammans med förbättrad belysning är också önskvärda av utfrågade brukare, skapande den överblickbarhet och kontrollkänsla som Painter (1996) påtalar.

Gatubelysningen har i sin tur genomgått upprustning i delar av Vantörs område med modernisering. Men stundom gles bebyggelse, använda smitvägar och vandalisering av lampor ger upphov till osäkra och oöverskådliga miljöer (Parkplan Vantör, 2005). Önskvärt av intervjuade brukare av gångstråken är en kontinuerlig översyn av belysningen med förbättringar på sina ställen, då områden i stadsdelarna upplevs hotfulla och mörka under kvällstid på många platser. De dåligt belysta områdena utgörs inte heller enbart av mindre stråk, utan också av större genomfartsleder av betydelse för transport till och från hemmen. Ett genomtänkt utförande av belysningen med anpassat ljus och design för platsen diskuterat av Borg (2000) kan i fortsatt upprustning medverka till ökad trivsel och säkerhet, gynnande brukandet av gångstråken. Även planeringen av belysningsåtgärder för platser vilka människor faktiskt använder är betydelsefullt för att inte locka människor till ödsliga ställen (Doeksen, 1997).

Carlos⁸ påpekar (utanför frågeformulärets ram) stadsdelen Rågsveds genererade bild från 70 – talets revolterande och drogmissbruk, som ett fortlevande arv i bygden. Där ett av problemen föreligger i att människor inte höjer på ögonbrynen då en människa missbrukar på allmänna ytor. Stadsdelsbygdens utveckling har lett till att missbruket blivit en normal syn, vilket kan tolkas som ett tecken på uppgivenhet. En tillförsel av nyinflyttade verksamheter och människor skulle kunna hjälpa till att vända den negativa utvecklingen. Doeksen (1997) påpekar ju vikten av en demografisk blandning av befolkningen för friska bostadsområden, aktuellt även för närmiljön beträffande gångstråk. Därtill poängteras ett helhetligt tillvägagångssätt, där samhällsstyrningen kombineras med reella problem. Faktorer som tillsammans med ett iakttagande av förekomna möjligheter för stadsdelarna är relevant, och bör uppmärksammas mer inom Vantör.

Av stadsdelsförvaltningens rapport Tryggt och snyggt 2 – Ett tryggare Stockholm (2006), finns det också problem i stadsdelarna med tonåringar som rånar andra jämnåriga, samt väskryckningar som drabbar framförallt äldre människor. Men det kanske allvarligaste orosmomentet utgörs av domesticerat våld med korrelation till alkohol. Konsumtionen av

⁶ Intervjuade informanter, representerande i nämnd ordning; TRIVS 2008-02-11, Stockholm Entreprenad AB 2008-02-12 och PRO 2008-02-14/15.

⁷ Anders Ohlin, Stockholm Entreprenad AB, 2008-02-12.

⁸ Carlos Masis, TRIVS, 2008-02-11.

alkohol är också onormalt hög i stadsbygden Vantör. För stadsdelarnas skull är dessa samhällsproblem viktiga att få bukt med för att förbättra stadsbygdens traditionellt dåliga rykte.

Media i sin tur är generellt snabba med att utnyttja missförhållanden för att sälja upplagor. Vilket också kan utgöra en faktor motverkande användningen av Vantörs gångstråk genom att minimera förtroendet för medmänniskan. Idén med optimistisk design av utemiljö förespråkade av Doeksen (1997) för att gynna interaktion fallerar, ifall inte intresse finns för att utnyttja premisserna. En motvilja för utomhusrörelse resulterar i en reduktion av utemiljön och gångstråken till platser där sabotering och ociviliserat beteende kan frodas. Positivt för Vantörs stadsbygds del är dock det påtagliga intresset för den omgivande grönskapen med gångstråk, vilket brukargrupper och skötselutförare tillkännagivit. Vilket i sig är en god grund för en hållbar och positiv utveckling beträffande gångstråken och stadsbygdens utemiljö.

Möjligheter finns för Vantörs del att ta vara på intresset i området och vända på den vedertagna negativa bilden av stadsbygden. Ett uppmärksammande av lokala projekt och händelser i närmiljön med rätt personer satta på de ledande posterna kan fungera som verktyg för att påverka attityder och viljan att satsa på stadsdelen. Misstro och rädsla mot sina grannar kan också effektivt bekämpas med att ta vara på områdenas potential. Ungdomar växandes upp i stadsdelarna kan med fördel inbegripas i rörelser och aktiviteter som skapar intresse för omgivningen och kärlek till platsen (Lusk, 1995; Doeksen, 1997).

I de utförda intervjuerna med mellanstadiebarnen⁹ kom det också fram att många bekanta till barnen vistas i omgivningarna och att även barnen vistas mycket ute. Faktorer som utgör goda förutsättningar för socialbevakning, förutsatt att grunderna med en säker och trivsamt miljö erhålls av Stadsdelsförvaltningen för att inte området ska reduceras till en transitplats. Vantörs Stadsdelsförvaltning har i sin rapport Tryggt och snyggt 2 – Ett tryggare Stockholm (2006), uttryckt farhågor av att Trafikkontoret eventuellt inte kommer att bekosta uttänkta förändringar för belysningen i områdets gångtunnlar. Motiveringen lyder att platserna kommer att utsättas för återkommande sabotage vilket gör åtgärden förspild. De planåtskilda gångtunnlarna utmed gångstråken utsätts dessutom för klotter och utgör tillhåll för missbrukare vilket speciellt kvinnor och barn uttryckt som obehagligt (Parkplan Vantör, 2005). Frågeställningen om upprustning samt förvaltning av uterummet är av en direkt avgörande karaktär för stadsbygdsdelens framtida utveckling angående trivsel och säkerhet. En frågeställning av essentiell betydelse för de boendes skull och för utemiljöns utveckling, och återigen är det betydelsefullt med en helhetlig bild av vad områdets utlämnande för förfall alternativt skötselminskning leder till.

⁹ Mellanstadiebarn, Snösätra skola, 2008-02-05.

Gångstråkens kvaliteter

I Vantör finns goda möjligheter att erbjuda historiskt arkitektoniska inslag i den projicerade bilden av utemiljön. Folkhemsepoken innehar tillskillnad från det efterföljande miljonprogrammet mycket eftertanke i den skapade utemiljön, med en stor del av den ursprungliga naturen som undvarats exploatering. I Vantörs stadsdelar skapar blandningen av storskalig bebyggelse med lägre huskroppar en variation av rumsbildningar, vilket står i motsats till de senare uppkomna och oftast kritiserade monotona bebyggelserna. Variationen stadsdelarna emellan med villastaden Örbys oregelbundna trafiknätverk, tunnelbanestädernas folkhemsbebyggelse och nymodernism beskrivet av Nylind & Lindhagen (2004), ger goda upplevelsemöjligheter för det gemensamma gångvägssystemet.

Därutöver återfinns i Vantörs utemiljö rikligt med möjligheter för sällskapsliv ifråga om skapade rum för diverse aktiviteter längs med gångstråken, vilket sammanfattas i Parkplan Vantör (2005). Uppräknade sociotopvärden i Vantörs parkplan innefattar platser inom stadsbygden där utevistelse och rekreation kan ske. Vantörs rikliga mängd med offentlig utemiljö innefattar bland annat hela 20 kvm parkmark och 73 kvm naturmark räknat per invånare.

Variationen finns således också inom Vantörs stadsbyggd beträffande utemiljön förutom bebyggelsen, där sparad naturmark blandas med ordnade stråk och lekplatser. Positivt är också parkstråkens potential till att fungera för alla brukargrupper med utplacerad utrustning, vilket med en efterhållen skötsel kan växa till ett stort värde för stadsbygden¹⁰. Skolor, förskolor och kollektivtrafik finns dessutom ofta i anslutning till parkstråken och är faktorer vilka utgör goda förutsättningar för ett aktivt uterum (Lusk, 1995).

En blandning av brukargrupper och boendeformer för en fungerande utemiljö betonas som betydelsefullt av Doeksen (1997). En teori väl applicerat också i fråga om Vantörs gångstråk och som är aktuellt på ett större samhällsligt plan. Med rådande situation av bostadsbrist i Stockholm med ett minskat antal lägenheter för allmännyttans förfogande, utfår samhällsplanerare en förnyad möjlighet till att styra den demografiska kompositionen av Vantör mot variation. Med nyinflyttade till Vantör utfås möjligheten till att erbjuda en gemytlig utemiljö, skapande positiva erfarenheter som kan bryta den negativa spiralen av sociala erfarenheter som etsat sig på tidigare boende i området¹¹.

Den rådande boendesituationen i Vantör utgörs till stor del av ett segregerat område med låginkomsttagare¹² eller personer planerande att flytta vidare. Krasst sett inte den primära målgruppen för en samhällelig satsning. I många fall också en grupp kanske ovetande om vad som kan krävas av Stadsdelsförvaltningen, eller med andra problemställningar viktigare än att fordra välskötta och väl utformade gångstråk.

För att motverka uppsökande av nytt boende av inflyttade i delar av Vantör, torde områdets genererade trivselbild utgöra en betydelsefull faktor. Efter utförda intervjuer verkar en funktionell utemiljöskötsel också vara essentiellt för trivseln. Ett område som onekligen kan förbättras i Vantörs stadsdelsområde, där skötselintensiteten och utrustning i form av fler

¹⁰ PRO, 2008-02-14/15.

¹¹ Carlos Masis, TRIVS, 2008-02-11.

¹² Carlos Masis, TRIVS, 2008-02-11.

papperskorgar är behövligt, tillsammans med införandet av en funktionell skötselplan¹³ för att säkerställa skötseln av utemiljön.

Det verkar som trivsamma och funktionella stadsdelar främjas av ett holistiskt tillvägagångssätt beträffande åtgärder i utemiljön. Att sammanföra uppdrag som renhållning och parkskötsel till en instans och på så vis tro att en god lösning utfås är dock alltför generaliserande. Sammanslagningen av renhållning och utemiljöskötseln inom Vantör är snarare ett resultat av att försöka dra ner på specifika kostnader, en ett försök till att generera en helhetlig syn på stadsdelarnas uterum. Påpekat av Anders¹⁴ så har resultatet av sammanslagningen i Vantör blivit att renhållningen tagit upp allt större tid från grönyteskötseln. Den helhetliga synen måste för ett gott resultat istället utgöra en ryggrad genom hela samhällsapparaten och beaktande av samtliga kompetensområden inom utemiljöförvaltningen tillsammans med ett brukarperspektiv bör eftersträvas.

På den större samhällseliga skalan skulle en plan såsom grönstrukturplanen vilken säkrar gröna intressen i översiktsplanen (Tallhage Lönn, 1999), vara en möjlighet som ram för kvalitetssäkring av olika instansers ansvarsområden i Vantörs utemiljö. På en något mindre skala åligger ansvaret till att hörsamma brukarnas önskemål vid exploatering och förvaltning av grönstruktur, samt ge brukarna ökad möjlighet till medverkning i planeringsprocesserna.

Målinriktad bekämpning genom punktinsatser, exempelvis med polisiära patruller i omnejden under en viss tid, tidsbegränsade upprustningskampanjer eller andra "brandkårslösningar" torde inte generera i en långsiktig hållbar utveckling för Vantör. Skapandet av en god utemiljö och en fungerande stadsdel kräver med all sannolikhet istället en samordning av alla relevanta led i samhällsstrukturen, och ansvarstagande av verkande aktörer vid betydelsefulla poster inom både samhällsstyrning samt utförande.

En större samhällselig satsning på området Vantör för att ta till vara på kvaliteterna området besitter är eftersträvansvärt för både utvecklingen av gångstråken och stadsdelsbygden. Aktuella frågeställningar berör områdets demografiska komposition med mångfalden av boende förhållanden. Upprustningsbehovet och ett ökat anslag för utemiljöskötseln är andra betydelsefulla områden, som korrelerar med den behövliga kompetensen för erforderliga skötselåtgärder. Att tillvarata områdets kvaliteter och sträva efter funktionalitet av uterummet i den minsta närmiljön får inte heller glömmas beträffande möjligheter för rekreation och sällskapsliv. Genom kompetens och ett holistiskt tillvägagångssätt med förvaltningsåtagandena, innehar stadsbygden möjligheter för en långsiktig utveckling som kan främja både livskvaliteten för Vantörs boende och områdets ekonomi.

¹³ PRO, 2008-02-14/15.

¹⁴ Anders Ohlin, Stockholm Entreprenad AB, 2008-02-12.

Stadsplaneringens intentioner med gångstråken och ursprungliga avsikter

Intentionerna för gångstråken samt den gröna utemiljön inom tätorten är ett bevarande av anläggningarna i största mån enligt Stockholms byggnadsordning (2001). De gröna kilarna av park- och naturmark i staden värdesätts också. Det är de förekommande behoven som tillsammans med lämpligheten av marken samt planbestämmelser styr den fortlöpande användningen.

De ursprungliga avsikterna för gångstråk beskrivna i Parkplan Vantör (2005), är uppkomna ur funktionalismens idealbild vilket också avspeglas i området Vantör. De samhällsliga funktionerna med uppluckring av stadsrummet, rekreations möjligheter med natur- och kulturvärden och naturliga samlingsplatser är faktorer vilka än idag lever kvar i förortsbilden.

Längre tillbaks i tiden där industrialiseringen medförde dåliga miljöer var kanske behovet av grönstruktur inom staden än mer betydelsefullt (Lindvall & Myrman, 2001). Faktorer som bidrog till en höjning av arbetsmoralen, främjade hälsan och erbjöd en plats för återhämtning. I dagens miljö beträffande gångstråken finns de kvaliteter ursprungligen projekterade kvar. Utvecklingen har emellertid tagit ett annat spår än det förespråkade av folkhemsrörelsen. En epok med tankar av utvecklad gemenskap och tillit med interaktion människor emellan, präglad av efterkrigstidens optimism på mänskligheten (Rudberg, 1992). Förändring av samhällsinriktning har gjort att sociala verksamheter baserade i utemiljön som parklekar, till stor del frångåtts (Parkplan Vantör 2005). Den uppfostrande och socialt inlärande roll som staten förut sågs ha finns inte kvar idag med samma innebörd eller omfattning.

Ursprungliga funktionella och relevanta kvaliteter i förortsmiljön består idag av de rikligt naturfyllda gångstråken sammanlänkade med önskvärda och besökta färdmål, bekräftat av samtliga intervjuade för arbetet. Vantörs gångstråk fullgör följaktligen sin uppgift som transportmedel genom att åtminstone under perioder och punktvis trafikerar rikligt, samt genom att dragningarna är relativt snabba till relevanta mål och finns i tillräcklig mängd.

Det sociala rummet ursprungligen uttänkt för grönstrukturen har dock i stort uteblivit, observerat genom empiriska studier av utemiljön och utförda intervjuer. Bilden som klargjorts påvisar istället en stundtals osäker miljö som förorsakar olust i synnerhet vid mörker. Skolbarnen¹⁵ förklarade visserligen att de upplevde stråken som trafikerade av igenkännbara människor vid deras närmiljö runt Snösätraskolan. Den sociala funktionen torde därav fungera, vilket är positivt. På ett större plan stadsdelarna emellan uppgavs det emellertid en annan bild. Av förskoleföreståndaren Lena¹⁶ förkunnades att det i hennes kontaktnät inte fanns någon som tyckte om att röra sig i området under kvällstid. Och att vid avstigning från tunnelbanan i Högdalen så föredrogs cykling framför att promenera hem.

Den optimism som fanns vid anläggandet av det för tiden moderna Rågsveds centrum, med folkhemmets tankar av gemenskap och familjaritet (Nylind & Lindhagen, 2004), finns inte i någon större omfattning idag. Framförallt stadsdelen Rågsved präglas av ett dåligt rykte, vilket är ledsamt med tanke på alla de goda kvaliteter som återfinns i miljön och möjligheterna för stadsdelen. Placeringen av bollplan, lekplats samt skola invid finrummets

¹⁵ Mellanstadiebarn, Snösätraskolan, 2008-02-05.

¹⁶ Lena Nashed, Smått och Gott, 2008-02-04.

centrum har idag utformats till ett rädslans rum¹⁷, istället för att utgöra den tänkta platsen för socialisering.

I den framtida skötseln för att säkerställa de gröna värdena hos gångstråken samt generera en bättre stadsdel, måste gamla tillvägagångssätt ifrågasättas och frågeställningar skapas av vad som är gångbart för en hållbar utveckling. Betydelsefullt är Anderssons (2002) förordade ansvarstagande på en samhällsstyrande nivå, med ett iakttagande av genusperspektiv och brukarönskemål istället för invanda mönster i utemiljöförvaltningen. Ett holistiskt tillvägagångssätt är viktigt för att inte pengar investerade i Vantörs område åtgår till enskilda instanser inom förvaltningsapparaten, jobbande med skyggappar för sitt egna ändamål.

I dagens rådande situation finns goda möjligheter till säkerställandet av de gröna områdena i tätorterna, genom bland annat Plan- och bygglagen (SFS 1987:10). Men för att möjligheterna som erbjuds kommuner i form av lagar och bestämmelser inte ska förbises, är det viktigt med personer besittandes den gröna kompetensen vid behövliga positioner. Ett grönstrukturprogram innehar ingen tyngd ifall det inte finns en person implementerande handling på en relevant post. Den gröna strukturen i stadsmiljön är betydelsefull för återgången till ett mera kretsloppsanpassat ekologiskt samhälle (Tallhage Lönn, 1999). Men även för en varaktighet för kommande generationer med alla de positiva egenskaper som en naturfylld livsmiljö erbjuder, i form av rekreationsmöjligheter och upplevelser. För att kunna motivera anslag för den gröna strukturen i stadsbilden och skydda den från motstående intressen av exploatering, är det viktigt att utemiljön begagnas. Det är förutom att vara viktigt för arbetsmarknaden inom den gröna sektorn, även betydelsefullt för Stockholm stads inriktning mot att erbjuda en stadsmiljö med kvaliteter i form av både natur och bebyggelse.

¹⁷ Carlos Masis, TRIVS, 2008-02-11.

Källförteckning

Litteratur

Andersson, Birgitta (2002). Planera för trygghet i offentlig miljö. *Gröna fakta*, 2002: 8. Alnarp: Movium sekretariatet, SLU.

Borg, Jennie (2000). Ljus utomhus för trygghet och säkerhet i staden. *Gröna fakta*, 2000: 8. Alnarp: Movium sekretariatet, SLU.

Doeksen, Hein (1997). Reducing crime and the fear of crime by reclaiming New Zealand's suburban street. *Landscape and Urban Planning*, vol. 39: 2-3, ss. 243-252.

Gustavsson, Roland & Ode, Åsa (2001). Form och design i skötsel av stadens skog. *Gröna fakta*, 2001: 1. Alnarp: Movium sekretariatet, SLU.

Lindvall, Jöran & Myrman, Ann-Kristin (2001). Vardagens arkitektur Vem bestämmer din utemiljö. Värnamo: Bäckströms förlag.

Lusk, Anne (1995). Safewalks: neighbourhood stroll to peaceful existence. *Parks & recreation*, vol. 30: 8, ss. 44-49.

McClintock, Hugh (1982). Planning for the cycling revival. *The Town Planning Review*, vol. 53: 4, ss. 383-402.

Nylind, Olle & Lindhagen, Suzanne (2004). Bandhagen Hagsätra Högdalen Rågsved Örby. *Stockholm utanför tullarna. Nittiosju stadsdelar i ytterstaden*. Värnamo: Stockholmia förlag.

Painter, Kate (1996). The influence of street lighting improvements on crime, fear and pedestrian street use, after dark. *Landscape and Urban Planning*, vol. 35: 2-3, ss. 193-201.

Parkplan Vantör (2005). Förutsättningar och bakgrund till Parkplan Vantör 2005-07-04. (Elektronisk) Gatu- och fastighetskontoret. 27 skärmsidor. PDF format. Tillgänglig: <www.stockholm.se/Extern/Templates/Page.aspx?id=163580> (2008-02-26)

Rudberg, Eva (1992). Folkhemmets byggande under mellan och efterkrigstiden. Norrköping: Svenska turistföreningen.

Stockholms byggnadsordning – ett förhållningssätt till stadens karaktärsdrag (2001). Västervik: Stockholms stadsbyggnadskontor.

Tallhage Lönn, Iréne (red.) (1999). Gröna områden i planeringen. Karlskrona: Boverkets publikationsservice.

Trost, Jan (1993). Enkätboken. 2:a upplagan. Lund: Studentlitteratur.

Tryggt och snyggt 2 – Ett tryggare Stockholm (2006). (Elektronisk) Strategi- och planeringsavdelningen Vantörs stadsdelsförvaltning. PDF format. Tillgänglig: <<http://insyn.stockholm.se/vantor/document/2006-10-19/Dagordning/14/14.pdf>> (2008-02-26)

Bilder

Sidan 3, figur 2. Bildkälla: Stockholms stadsbyggnadskontor.

För resterande bilder är författaren upphovsman. Bilderna är fotograferade under vårvintern 2008, förutom figur 12 som är fotograferad under vårvintern 2007.

Föräldrakooperativet Smått och Gott

1. Vad heter du? Bor du i närheten? Kommer barnen med dess familjer ifrån området?

Föreståndaren på Smått och gott heter Lena Nashed, och berättar att barnen och föräldrarna kommer ifrån närområdet, men även lite längre ifrån som Stureby, som ligger lite utanför Vantörs stadsdel med Rågsved och Örby etc. Det som lockar och gör att föräldrarna väljer Smått och gott är formen det drivs på, Smått och gott är en ekonomisk förening, relativt personaltät för de 19 stycken barnen från ett års ålder upptill sex års ålder. Föräldrarna är med i styrelsen, hjälper som vikarier och städar på förskolan. Det är även föräldrarna som är innehavare av posterna såsom inomhus respektive utomhusansvarig.

2. Var någonstans rör ni er med barnen under exkursioner och utflykter?

Gården på Smått och gott är stor och används i första hand för de 19 stycken förskolebarnen vid uteaktiviteter. Sedan promeneras det till Bandängen och dess parklek och även en ny obemannad lekplats bakom Skebokvarnsvägen används med den lilla skogen bredvid där de har knytte verksamhet.

3. Finns det tillräckligt med grönområden och lekparker, samt gångstråk till dessa, i närområdet?

Det är bra med lekparker och områden beträffande Smått och gotts verksamhet. Ledande gångstråk till dessa områden finns också. Dock är gatorna Skebokvarnsvägen och Sjösavägen livligt trafikerade där det är dåligt med bilfria passager över gatorna. Utmed Sjösavägen beläget vid förskolan finns inte heller något övergångsställe och trottoaren är så smal att man måste gå en och en, man kan inte gå två i bredd. Om man jämför med Farsta så finns det inte mycket skog, men den lilla plätt som finns räcker till bra. Gångvägar finns också, speciellt mot Högdalen och mot Bandhagen via Bäckahagens skola.

4. Kan ni använda er av gångstråk när ni är ute och rör på er? Är tackningen bra med tanke på era mål i området?

Täckningen är utmärkt för Smått och gotts verksamhet och behov. Man måste ju räkna med att korsa någon gata. Det som vore bra skulle vara att få ett övergångsställe vid den livligt trafikerade Sjösavägen då den är en genomfartsled tillsammans med Skebokvarnsvägen med mycket biltrafik. På Skebokvarnsvägen finns det övergångsställen. Annars är gångstråken dragna till relevanta mål. Gården är också basen för Smått och gotts verksamhet.

5. Är gångstråken viktiga för er med tanke på ert arbete?

Gångstråken används, i synnerhet vid trafikering mot Högdalen där det finns bibliotek och simhall samt andra faciliteter av intresse, och vid utflykter till Bandängen.

6. Känns gångstråken som viktiga element i stadsbilden eller skulle de lika gärna kunna avlägsnas?

Gångstråken är viktiga, de är ju bilfria. Även om det finns krafter vilka verkar för ökad exploatering utav grönområden så måste dessa stråk värnas om för samhällets struktur. Det byggs mycket så man måste vara försiktig.

7. Hur upplever ni utemiljön i Vantör under era utflykter? Vilka typer utav människor träffar ni på?

Gården är jättebra! Högdalens centrum upplevs som lite stökig och orolig men det är inte så farligt under dagtid. Alla grönytor är mera eller mindre parkering för missbrukare. De gör väl ingenting men de finns där och kan verka anskrämmande. Men sen förekommer det väl en hel del skum verksamhet, och systemet finns ju i Högdalen. Andra som man träffar på är äldre pensionärer med hundar, det är ju ett gammalt 50-tals område, då många flyttade in vilka är äldre idag. Det finns mycket hundar i området, sen finns det ju några hunddagis med. Man ser barn från förskolor också.

8. Hur skulle gångstråken kunna förbättras?

Belysningen är svag och trasig på sina ställen vilket skulle behövas åtgärdas och ses efter. Belysningen är svag under kvällstid och många ställen är ödsliga och obehagliga. Speciellt sträckan med det gröna stråket mot Högdalen från Bandhagen är drabbat av tillbud och skrämmande. Bänkar finns det annars gott om.

9. Är skötseln av gångstråken till belåtenhet? Exempelvis med tanke på omkringliggande vegetation, städningen och belysningen?

Städningen! Det står ju soffor utomhus så! Det är med andra ord rätt så stökigt inom området. Alltmöjligt ligger ju omkring på ytorna. Annars är det ganska grönt, och det är ju fint med grönska. Vegetationen måste finnas kvar. På gården mot Skebokvarnsvägen finns det träd vilka skärmar av mot trafiken. Sisab har försett Smått och gott med svartvinbärsbuskar, där de föräldrar som har haft tid har hjälpt med planteringen. Det finns lite mera intresse från föräldrarna jämfört med kommunala daghem, gällande engagemang. Jag tycker annars att de går rätt så ofta här utanför och röjer.

10. Är säkerheten på stråken till tillfredsställelse?

Ljuset måste förbättras! Många upplever det skrämmande, där de som inte har bil cyklar snabbt hem vid avstigning från Högdalens tunnelbana. Det var obehagligt med en blodpöl som fick ligga kvar länge efter att en tjej råkat illa ut utmed gångvägen vid Högdalens fotbollsplan. Vilket många föräldrar anmärkte på. Sen har en person kommit in på daghemmet för skydd vid ett tillfälle då han blivit jagad. Så det är ett oroligt område. Det behövs ett övergångsställe i anslutning till förskolan, för det kommer mycket tung trafik från Högdalen in på Sjösavägen.

11. Hur upplevs trivseln på gångstråken?

Trivseln är ok, det är ett trevligt område med en bra blandning, inte som i staden. Här finns det möjlighet att ha en gård, och det är enklare med denna möjlighet att ha barnen på gården.

12. Vad skulle göra att fler människor använde dem?

Säkerheten med framförallt ljuset för att öka brukandet anser nog många som en viktig åtgärd. Liksom att klottret bekämpas snabbt med åtgärder så borde även lampor bytas ut omgående när de är trasiga. Rädslan för att upprustning bara leder till förnyad vandalism håller inte som ståndpunkt.

13. Slutligen, hur är ditt personliga förhållande till gångstråken, tycker du om dem? Kan du delge dina egna reflektioner?

Dagtid är stråken ok, men man är inte lika glad på kvällen runt 21.00, även om jag använder dem, sådan är jag. Jag har alltid använt gångstråk och som yngre gick man överallt. Men klimatet har nog hårdnat nu, med flera tillbud än förr i tiden, eller kanske tänkte man inte på det som ung. Unga människor tänker kanske inte på farorna. Stråken upplevs som ensamma vid mörkrets inbrott, träffar man på en eller två är det bra. Men man kan ju inte isolera sig utan man måste använda stråken ändå, även om det upplevs som obehagligt på sina ställen. Många kanske använder vägarna, men det är otrevligt. Ingen av föräldrarna tycker om att gå i området ensam på kvällarna.

Snösätraskolan

1. Hur tar du dig till skolan? Promenerar, cyklar eller åker bil? Använder du gatorna eller de bilfria gångstråken?

Pojke 1

Går längs med gatorna.

Flicka 1

Går på trottoarerna.

Pojke 2

Går längs med gångstråk.

Flicka 2

Det beror på hur bråttom det är till skolan, ifall det är sovmorgon eller om jag är försenad. Det finns en brant uppförsläcka längs med vägen som är snabbast, medan gångvägen med en tunnel är ett alternativ när jag har gott om tid och kan promenera med kompisarna. Det finns tre olika vägar till skolan.

Pojke 3

Jag går till skolan, bor nära. Jag går på gångstråken.

Flicka 3

Pappa schyssar med bil, det tar några minuter.

2. Brukar du vistas på eller använda gångstråken även efter skolan? Vad brukar du göra där i sådana fall?

Pojke 1

Använder gångstråken efter skolan.

Flicka 1

Nej använder inte gångstråken efter skolan.

Pojke 2

Ja, går runt med kompisar och köper godis exempelvis.

Flicka 2

Ja på sommaren så går jag på gångvägarna med kompisar, annars så går jag där efter skolan en bit, och säger hej då liksom till kompisarna när vi skiljs åt för att gå hem.

Pojke 3

Jag brukar ta gångstråken även efter skolan, och prata med kompisarna där.

Flicka 3

Promenerar ibland.

3. Tycker du det är fint eller fult på gångvägarna, vad är det som är fint eller fult?

Pojke 1

Tycker det är fint på gångstråken.

Flicka 1

Det är fult och skräpigt.

Pojke 2

Det är fint ibland, men också smutsigt mycket. Det är skräpigt och gräset kan se fult ut, men annars är det fint med träden och grönskan.

Flicka 2

De bygger mycket i området vilket gör att det kan vara svårt att ta sig fram. Det kan vara omöjligt att gå, med leran på gångvägarna. Det är mycket skräp i buskarna längs med gångvägarna. En affär har nyligen stängt och det ligger mycket skräp utanför när affären stängt. Annars så har jag inte tänkt så mycket på hur det ser ut.

Pojke 3

Det är skräpigt, personer kastar skräp.

Flicka 3

Ibland är det rent och ibland är det stökigt och nerskräpat.

4. Hittar du bra i området, kan du några genvägar eller brukar du använda de stora gatorna?

Pojke 1

Hittar bra i området och kan vissa genvägar.

Flicka 1

Hittar bra.

Pojke 2

Hittar bra i området.

Flicka 2

Hittar bra i området.

Pojke 3

Hittar bra och kan genvägar.

Flicka 3

Hittar bra.

5. Vad har du sett för människor på gångvägarna, är det vuxna, ungdomar, eller kompisar som du brukar träffa på?

Pojke 1

Kompisar och grannar.

Flicka 1

Ser blandat med folk, mest kompisar från skolan.

Pojke 2

Träffar mest på kompisar.

Flicka 2

Mammas kompisar, egna kompisar från skolan eller från andra skolor som jag känner.

Pojke 3

Kompisar, mammas kompisar och kusiner.

Flicka 3

Folk som jag känner igen. Kompisar, skolkompisar och vuxna.

6. Gillar du att använda gångvägarna eller är det bättre att använda gatorna?

Pojke 1

Gatorna är bättre, de är enklare och snabbare.

Flicka 1

Det är tryggare med gatorna.

Pojke 2

Tycker mest om gångvägarna.

Flicka 2

Gatorna är bättre, annars blir man lerig.

Pojke 3

Både gatorna och gångvägarna är bra.

Flicka 3

Gatorna är bättre, de är inte nerskräpade.

7. Hur skulle man kunna göra dem bättre?

Pojke 1

Kanske göra dem lite snabbare till målet, och göra stråken snyggare.

Flicka 1

Man skulle kunna göra fint.

Pojke 2

Man skulle ha flera papperskorgar längs med stråken och flera människor skulle kasta i dom och inte skräpa ner.

Flicka 2

Nej, inga tips, (ja kanske att de inte skulle vara så leriga).

Pojke 3

Med flera papperskorgar.

Flicka 3

Fler papperskorgar.

8. Är växterna vid sidorna bra eller ska man rensa ut lite grann?

Pojke 1

Rensa litegrann.

Flicka 1

Inte tänkt på vegetationen.

Pojke 2

Ja, fixa till lite vid sidorna med växterna.

Flicka 2

Det är mycket ogräs på sommaren och mycket buskar, på vintern är det också mycket död vegetation.

Pojke 3

Det är bra med växterna.

Flicka 3

Det är fint med växter, plantera flera blommor längs sidorna!

9. Är det tillräckligt ljust under vinterhalvåret och på kvällarna, eller är det för mörkt?

Pojke 1

Ljuset är bra men det är trasigt ibland.

Flicka 1

Bättre belysning vore bra.

Pojke 2

Det är kusligt, speciellt att gå genom skolan och på gångvägarna.

Flicka 2

Ljuset är bra. Det finns de som slår sönder ljusen, men familjebostäder brukar vara där rätt snabbt och fixa dem.

Pojke 3

Det är lite för mörkt på en del ställen.

Flicka 3

Det är ganska bra med ljus.

10. Är det många personer som använder dessa vägar eller är det lite ensligt på gångstråken?

Pojke 1

Det är många som använder gångstråken.

Flicka 1

Inte tänkt på om det är många som använder stråken.

Pojke 2

Det är ensligt, inte mycket folk som man träffar på.

Flicka 2

Det är mycket människor på gångstråken.

Pojke 3

Det är många som använder stråken.

Flicka 3

Många använder stråken.

11. Tycker du det är skräpigt på gångvägarna?

Pojke 1

Skräpigt ibland.

Flicka 1

Skräpigt.

Pojke 2

Det är skräpigt ibland.

Flicka 2

Det är skräpigt.

Pojke 3

Det är skräpigt.

Flicka 3

Det är skräpigt ibland

12. Går dessa gångvägar till platser dit du vill gå? Är gångvägarna de snabbaste vägarna dit?

Pojke 1

Går till bra ställen, affärer och parken, och är snabba.

Flicka 1

Dom går till bra platser och är snabba vägar.

Pojke 2

Ja, gångvägarna går till olika platser, centrum och affärer, och är rätt snabba, det finns många vägar att välja.

Flicka 2

Jo, gångvägarna går till platser, affärer och så, det finns både längre och kortare vägar till dem.

Pojke 3

Ja gångvägarna går till parken och centrum och de är snabba vägar.

Flicka 3

Ja, de går till platser jag vill gå. De är snabba och bra.

Pensionärernas Riksorganisation

1. a) Brukarni använda gångstråken, eller vägarna under förflyttning inom Vantörs område?

Helga: Jag använder gångvägarna mycket, nästan varenda dag.

Gudrun: Jag cyklar bara och går nästan aldrig.

Gertrud: Ja.

b) Vart någonstans sker era promenader eller ärenden och hur förflyttar ni er, med vilket transportmedel?

Helga: Jag promenerar och cyklar också men inte under vintertid. Vid cykling använder jag inte gångstråken utan vägarna, men utmed Huddingevägen finns det cykelväg, annars så tycker jag att det är förebehållet för barnen att cykla på gångstråken.

Gudrun: Jag cyklar överallt, till centrum, Svedmyra, till stan och Kungsgatan, till Ikea i Kungens kurva och Vällingby. Om man ska motionera ska man göra det ordentligt. Jag har ont i knät och ska operera och därför är det skonsammare att cykla än att gå.

Gertrud: Från Vedevågsslingan till Rågsveds tunnelbana och till Hagsätra tunnelbana.

2. Hur upplever ni gångstråken? Som trevliga och vackra eller otrevliga och förfallna?

Helga: De är rätt så fina men det finns väldigt mycket löv och det borde antingen avlägsnas eller så borde slyet avlägsnas.

Gudrun: Gångvägarna/cykelstråken har blivit bättre med belysningen.

Gertrud: Gångvägarna behöver fräschas upp, parkmiljöerna överhuvudtaget sköts väldigt dåligt. Nedanför Vedevågsslingan mot Gökholmsbacken är det en upptrampad stig som vintertid förvandlas till geggamoja. Kommunen bör titta och göra någonting åt sådant och se efter var folk rör sig och vill röra sig. Vid barnlekplatsen nedanför Vedevågsslingan har jag lyckats få till en barnvagnsramp, men att det måste påpekas! Sådant måste ju landskapsarkitekter kolla upp. Nu har det blivit ny belysning i och med ljusprojektet som startade inom Vantör några år sedan på vissa ställen. Trädrötter kommer upp genom beläggningen vilket hämmar personer exempelvis med rullator. Det måste finnas en kontinuerlig skötsel eller underhållsplan för sådana här saker inom utemiljön, med ett kontinuerligt underhåll för framtiden. Vid Gökholmsbacken mot Vedevågsslingan och Olshammsgatan finns jätte stora träd vilka behöver klippas då de börjat skymma gatlyktorna som därmed inte ger någon effekt. Men ska sådant jämnt behöva påpekas, kommunen måste ju gå ut och kolla. Vissa parker har blivit ljusare och bättre med projektet "Ljusare Vantör", men för säkerhetens skull och för att folk ska våga sig ut bör man titta efter och titta på träden.

3. Vad upplevs som bra och trevligt eller som otrevligt och fult?

Helga: Det luktar med löv avfallet och det blir halt vilket kommunen borde se över.

Gudrun: I Rågsved är det skräpigt överallt, man tar inte upp skräp. Vid buskarna utmed trappan belägen bakom staketet under bron i Högdalen finns det väldigt mycket skräp och ingen bryr sig.

Gertrud: Om man håller efter miljön vid gångvägarna är de trevliga.

4. a) Hur ser ni på olika faktorer som belysning, skötsel och vegetationen vid gångstråken? Som undermålig eller till belåtelse?

Helga: Det finns belysning, men jag går mestadels under dagen. Dom får ha lite koll på belysningen och byta ifall det är trasigt. Skötseln fungerar bra, nu har det inte snöat men plogningen brukar fungera bra och de är snabba på att komma ut vid snöfall.

Gudrun: Råttor och skräp invaderar Rågsved. Buskarna måste rensas för de är ansamlingsplatser för skräp och råttor.

Gertrud: Frågan är återkommande, som sagt är gångstråken kanske bra, men man behöver rensa ut utmed sidorna, ta bort sly. Med tätt buskage vågar folk inte gå ut på gångvägarna, då det bildas gömställen för personer med dåliga uppsåt. Belysningen har blivit bättre. Städningen är bra på vissa områden men exempelvis vid tunnelbanan i Rågsved där återvinningsbehållarna står är det fruktansvärt skräpigt. Det är skräp runtomkring behållarna och de töms för sällan.

b) Finns det några andra faktorer av betydelse för gångstråken, för ökning av trivsel, säkerhet och användande?

Helga: Det är ju det här med bladen, det är ju hälsovådligt med fuktiga blad som ruttar med tanke på svamp och sjukdomar.

Gudrun: (Redan givit ett täckande svar.)

Gertrud: (Redan givit ett täckande svar.)

5. Vad skulle ni vilja ändra på samt bevara när det gäller utemiljön vid gångstråken?

Helga: Det finns massvis med möjligheter att ta sig till fots, man kan röra sig mot Stuvsta, ut mot Huddingevägen, Glanshammarsgatan och radhusen och Älvsjöbadet. Sen kan man promenera längs med Magelungsvägen. Det finns jättebra med stråk och många möjligheter. Man behöver inte ta samma väg tillbaka som man gick från början vid promenader. Det finns utrymme för en spontan glädje vid promenaderna, men dock detta överskott av löv. Det är bra när det inte är någon trafik och man kan röra sig med rullator.

Gudrun: En intensivare skötsel vore bra. Det blir lättare att hålla rent vid en avröjning av buskage. Belysningen är ju bra på sina ställen och det finns inga gropar utmed vägarna. Det är saker man måste se efter.

Gertrud: Ja, behålla grönområdena men de ska vara trevliga. Jag är kritisk mot buskagen och man borde ha en underhållningsplan och inte göra åtgärder såsom nöd uttryckningar vilket sker nu, med åtgärder först när personer ringer in och påpekar behov.

6. Tror ni att gångstråken är viktiga för samhället? Eller skulle de rent av kunna avlägsnas från stadsbilden?

Helga: Gångstråken är viktiga för infrastrukturen och jag är väldigt glad för gångstråken. Tillsammans med min sonhustru har jag varit ute med barnvagn och i och med att det är asfalterat blir hjulen inte smutsiga och det är lätt att ta sig fram.

Gudrun: Oja, de är viktiga! Man måste hålla dem upplysta, städade och mera tillgängliga, och rensa utmed sidorna av stråken.

Gertrud: De är viktiga.

7. a) Upplever ni gångstråken som ödsliga eller folktäta?

Helga: Man träffar ju inte på folk vid alla sträckor hela tiden, utan det händer ju ibland att man är ensam, annars är det mycket hundägare i området. Under kvällarna tar jag mig mest från tunnelbanan hem, och då är det i regel andra människor som rör sig i samma riktning från tunnelbanan.

Gudrun: De är ganska ödsliga, det är mest hundägare man träffar på.

Gertrud: Det beror på vilken gångsträcka man går på. Om man går mot Rågsveds tunnelbana är det exempelvis ödsligt på kvällen då platsen består av en skola och parkering. Då går jag inte ut på sådana platser ifall det är sent, annars går jag.

b) Vad träffar ni på för folk vid vistelse på gångstråken?

Helga: Det är ju väldigt blandat.

Gudrun: Inga, jag cyklar.

Gertrud: Det är olika, barnfamiljer, personer som rastar sina hundar och pensionärer. Det är ju bra för miljön är skyddad från trafik vilket gör det bra för användning.

c) Hur ska man få flera människor ut på gångstråken?

Helga: Det är ju bra med bänkar om man inte är så stark för att fortfarande kunna vara ute och röra sig. Ifall man inte kan gå en halvtimme utan vill sätta sig med tanke på de många äldre, men det finns en del bänkar.

Gudrun: Hålla mera öppet och så, där man ser över belysningen och skötseln. En del rör sig ju med stavar, de går ofta två och två, fast en del går ensamma.

Gertrud: Som sagt, att rensa utmed sidorna, att göra det luftigt, se efter att belysningen inte blivit överväxt, och asfaltera på aktuella platser.

8. Är det någon skillnad på trivselaspekten vid olika tidpunkter av dygnet gällande gångstråk? Finns det tidpunkter då ni undviker att vistas ute?

Helga: (Brukar inte röra sig ute kvällstid.)

Gudrun: Många personer undviker noga att vistas på stråken under kvällstid.

Gertrud: (Redan givit ett täckande svar.)

9. a) Hur länge har ni bott inom området Vantör?

Helga: I ett år, tidigare har jag bott i Stuvsta i 44 års tid. Där ser det helt annorlunda ut med villakvarter och gator som i en del fall inte har trottoarer. Där rör man sig utmed gatorna och det finns inget system med gångvägar.

Gudrun: I 50 år.

Gertrud: I 13 år.

b) Hur har era uppfattningar av gångstråken förändrats under årens lopp? Hur har de utvecklats eller stagnerat i utveckling om man tänker på hur brukandet tedde sig förr jämfört med idag, om man väger in aspekter som olika brukare och funktion av stråken?

Helga: (Har bara bott ett år i Vantör.)

Gudrun: Det har ju blivit fler äldre nu inom området än förr, vilket medfört en ökning utav användningen av gång- och cykelstråk. Förr var det ju barnfamiljer som flyttade in till området. De äldre går ut och motionerar och promenerar i närområdet och har mera tillgänglig tid.

Gertrud: Det har ju blivit en förändring utav populationen, till att innefatta mera barnfamiljer, en åldersförändring så att säga, vilket märks ute på gångstråken.

10. Är systemet med gångstråk tillfredsställande, det vill säga går de till relevanta mål, och är de effektiva i sina dragningar?

Helga: Gångstråken är dragna till relevanta mål såsom centrum. Vidare finns det både sido- och infallsvägar från gatorna rätt så tätt.

Gudrun: Ja.

Gertrud: I stort sett ja, gällande relevans i dragningar mot mål och tidsaspekten, men det finns behov för utvidgning av stråken och då på platser som beträds utan att det finns något gångsystem. Det bör kollas var folk går någonstans.

11. a) Läggs det tillräckligt med resurser på gångstråken?

Helga: Ja det tycker jag väl. Det plogas ju relativt snart efter snöfall men bladen får ligga kvar, det sköts inte och med tanke på folkhälsan och andra aspekter så borde det röjas upp med exempelvis röjsåg vilket tar både gräs och annat.

Gudrun: Nej, det finns inga pengar sägs det. Det tas ner lite buskar sen stannar arbetet av halvfärdigt när pengarna tagit slut. När jag ringt säger man att det inte finns resurser, att potten för skötseln tagit slut.

Gertrud: Absolut inte.

b) Finns det en erforderlig mängd utrustning längs med stråken, som papperskorgar och bänkar?

Helga: Det finns utrustning, men mängden och skötselintervallet kan ju ifrågasättas, vilket man kan se över. Det är viktigt att ta bort grenar då det finns mängder med träd, så inte farliga grenar hänger kvar.

Gudrun: Det har börjat komma upp lite bänkar, men dessvärre följer de inte normen. Tror de att vi är pygméer? Vi svenskar är ju ett ganska långt folk.

Gertrud: Fler papperskorgar kunde sättas upp, och på vissa stråk återfinns inga bänkar alls.

12. a) Hur tror ni framtiden kommer att se ut för gångstråken?

Helga: I framtiden hoppas jag att stråken finns kvar och värnas om, vi betalar ju lite skatt i alla fall. Det är viktigt att bry sig om skötseln och miljömässigheten. Att kunna slippa ta bilen för att promenera även fortsättningsvis är betydelsefullt och i tiden.

Gudrun: De kommer att finnas kvar, speciellt inom Vantörs område, absolut med kommunikationsmöjligheterna.

Gertrud: Angående den politiska målsättningen med utemiljön inom Vantör är jag ingen optimist. Jag har själv varit verksam politiker men inte inom Vantör.

b) Hur lyder era uppfattningar beträffande exotiskt växtmaterial och försköning av utemiljön, skulle det främja gångstråkens användning?

Helga: Vet inte om det skulle fungera med all förstörelsemani angående exotiska växter, kanske på några strategiska platser, men de svenska växterna är ju också fina.

Gudrun: Dessvärre blir sådant exotiskt material säkerligen förstört. Ungdomarna idag är en förlorad generation, där man inte bryr sig om sin omgivning, utan genast ska börja kladda på saker. Nej, det är bättre med fastgjutna bänkar.

Gertrud: Nej, jag tror inte på det. Man måste vara realist. Man måste kunna sköta miljön och underhålla den med. Det krävs rationella åtgärder, som vid snöskottning, sandning och liknande.

13. Är det positivt för Vantör med gångstråk med tanke på media och marknadsföringsbild?

Helga: Det är positivt, om det inte finns gångstråk så gör man ju stigar själv. Ett exempel är vid affären Lidl, vid Rågsvedsvägen-Huddingevägen, där kunder har trampat upp stigar. Det har medfört att dessa nu är grusade. Kommunen bör se efter var folk går och vill gå.

Gudrun: Det tror jag faktiskt, alltfler är ute och går eller cyklar.

Gertrud: Det tror jag nog.

14. a) Vad upplever ni som viktigt med utemiljön inom Vantör, och i synnerhet gångstråken? Kan ni delge era egna reflektioner om gångstråken?

Helga: Det är utav vikt att hålla området lite öppet. Genom att hålla omgivningen gles så man ser den närmsta omgivningen skapas upptäckningsmöjligheter för unga människor, för det finns ju många konstiga människor ändå som ska anmärka på folk vilka de har anmärkningar på. Man skulle kunna använda gamla torra träd och buskage för fjärrvärme och därmed få energi för kommunens räkning. Det är viktigt att vårda grönyrtorna och tillhandahålla föryngringsytor och ett friskt bestånd, och inte ha växter för tätt placerat.

Gudrun: På småvägarna där jag befinner mig är det viktigt med framkomligheten, och utrustning som bänkar samt en ordentlig belysning. Buskarna borde avlägsnas. Det borde vara stommen för utomhusvistelsemiljön med trygghetskänsla. Det borde finnas en norm för bänkar, då det finns exemplar som är så låga att om man sätter sig, kan man sedan inte resa sig upp.

Gertrud: Det är av betydelse som sagt att exempelvis se över dragningarna av stråk, att man asfalterar där det behövs som vi redan diskuterat. Vid regn blir det annars blött att ta sig fram.

b) Tycker ni om gångstråken?

Helga: Jag gillar stråken men de är lite för täta med vegetation.

Gudrun: Ja.

Gertrud: Ja det tycker jag väl, annars skulle jag inte slåss så mycket för dem!

Stockholm Entreprenad AB

1. Upplever du Vantörs gångstråk som viktiga element i stadsbilden eller är de överflödiga till sitt syfte?

Gångstråken är jätteviktiga för att komma ifrån trafiken, och om man bor vid ytterområdena finns det mycket av den varan och möjlighet till att gå in på parkvägar och använda sig av dem vid förflyttning.

2. Tror du att dessa stråk frekventeras ofta eller använder människor till större del trottoarer längs med vägarna?

Det beror nog till stor del på syftet, eller var man bor någonstans. Ifall man har bråttom tar man närmsta vägen till skolan eller jobbet, medan om man flanerar med sin hund eller är ute med sitt barn är parkvägarna ett bättre alternativ, utan trafiken och med bättre luft utan lika mycket avgaser.

3. Vilka typer av människor använder dessa stråk generellt sätt, dagligbrukare, flanörer eller gäng respektive A-lagare?

Ja det är många, det är A-lagare, flanörer, människor som tar sig från A till B, som via Bandängen mellan Högdalen och Bandhagen exempelvis. Det är många cyklister också på parkvägarna, men även mopedister vilka kör olovligt och förstör parkmiljön. De normala cyklisterna väjer ju undan för mopedisterna och är ett gissel. Men nu under vintertid är det inte så mycket två-hjulingar ute.

4. Vad skulle enligt dig främja användningen av nätverket med gångvägar?

Det skulle vara att få bukt med mopedisterna på parkvägarna med hänsynslösa 15-åringar, men det är ju mera en polisiär sak. Sedan finns det ju Hälsans stig vilket är ett bra initiativ där man vartefter att ha avverkat en sträcka kan känna sig duktig. Det är också av vikt att man underhåller stråken så att de befinner sig i ett gott skikt, där gångvägarna asfalteras för underhållets räkning, eftersom maskinerna ofta tar upp gruset vid grusade gångar. Men 99 % av gångvägarna är asfalterade inom Vantör.

5. Är det rätt val beträffande växlighet utmed dessa stråk eller borde man byta ut arter eller kanske tunna ur planteringarna?

Det är lite knasigt med att vi inte kan sänka höjden på träd då det inte omfattas av kontraktet, utan det måste beställas som en extra åtgärd, medan det ingår att klippa in vegetationen längs med bredden. Arkitekterna ritar utemiljöerna och sitter inomhus, men det är av vikt att veta hur det kommer att bli praktiskt sett, med hur det kommer att se ut och hur växterna kommer att bre ut sig inom 10-15 år. För 15 år sedan var det en "buskage-noja" där det skulle planteras buskage överallt. Dessa buskage måste nu underhållsbeskäras kontinuerligt. För beställaren vore den bästa långsiktiga lösningen vara att gräva upp buskagen för trygghet, med upp-öppnande av miljön, där man ger ökad uppsikt och ökat ljus. I längden skulle det också bli billigare i och med att skötselkostnaderna minskar med ett byte till gräsytor. Just nu så breddar vi upp stråken från vegetationen för att kunna ge en trevligare upplevelse av miljön.

6. Hur uppfattar du belysningen på gångvägarna? Är den till tillfredsställelse?

Belysningen har blivit bättre med ett tätare intervall mellan stolparna och starkare lampor, men det är en fortgående procedur. De har kommit långt men också hållit på länge med belysningen. Sen är det ju en arkitektsak med vilka lampor som används för utformningen av miljön.

7. Är gångsystemet relevant till så vida att det är draget till aktuella mål, såsom affärer, skolor och det kommunala trafiknätet?

Gångstråken är ihopkopplade med det mesta och man behöver inte korsa många körbanor när man är ute inom Vantör, utan systemet med stråk är bra hopflätat.

8. Vad skulle du som arbetsledare om du fick möjlighet, lägga resurser på gällande gångstråken?

Det är ju som sagt en polissak med mopedisterna, men jag uppfattar dem som ett problem för den "normala allmänheten" det som man resonerar ifrån. Vi påpekar ju vikten av att beläggningen hålls efter om den är dålig, och att det asfalteras ifall det råder farliga förhållanden för allmänheten. De grusstråk som finns bör också asfalteras då väghållningsmaskinerna tar upp gruset ifall det inte råder tjäle i marken under vintertid. Sedan är det ju det vanliga med att beskära sly och vegetation växande in på parkvägarna, vilket inte är en nyhet utan man är inne på nu med.

9. Vad upplever du som bra med stråken jämte mot brukarna och vad upplever du som sämre?

Att man kan transportera sig från A till B utan att vara i trafiken ifall man ska inom Vantör är positivt! Det finns ett bra hopflätat gångvägssystem som är bilfritt i det stora hela. Sen återkommer problemet med mopedisterna sommartid, vilket skulle vara bra att få bukt med.

10. Hur tror du att man skulle kunna effektivisera skötseln av gångstråken, genom ökat anslag eller kanske med brukarmedverkan, förändringar av dragningar, eller ett arbete för förändring av attityder, exempelvis mot vandalisering, tjuvtippar och allmännerskräpning, eller kanske en längre kontraktstid?

Skötselpengarna för "grönbiten" är ju också förknippat med andra kostnader såsom för hela "renhållnings biten". För allmänheten vilka man servar skulle det vara fördelaktigt ifall man kunde ha en parkenhet som koncentrerar sig på "grönbiten" givande dem en bättre service. Som det ser ut nu kommer det in en lapp med någon synpunkt på åtgärd och man får göra brandkärs uttryckningar där det ser mest för jävligt ut. Man räcker inte till!

11. Tror du att miljön med gröna stråk och lekplatser respektive parker kommer att få en växande roll eller minska i betydelse i framtiden? Beträffande prioritering av annan skötsel?

Det har rustats i Vantör gällande lekplatser och det håller i några år. Det är behovsanpassat när det gäller stadens grejer, men sen privat är det en annan sak, där dessa aktörer i regel inte har lika stora områdena att arbeta med. Det jag skulle önska är som sagt en grönenhet för skötseln beträffande ytorna där man kan ge allmänheten en bättre service och förvalta skattebetalarnas pengar bättre. Med en 4-5 parkarbetare på det "gröna" skulle kvalitén på utemiljön i Vantör avsevärt förbättras, med en separat avdelning för renhållningen. Utförda panik körningar räcker inte till, utan det blir en koncentration av utfört arbete på områden vilka trafikeras av många människor, och det som sedan ligger avsides lämnas kvar, då det inte hinns med.

12. Till vilken omfattning skulle en försköning av de naturlika stråken med exotiskt växtmaterial och en utökning av parkmöbler bidra till användningen kontra skötselkostnader, är det möjligt?

Skadegörelsen är omfattande och vi skriker till då det upptäcks, skickar in bilder för att få en beställning på åtgärd. Det kan se för jävligt ut med sågade eller bockade utemöbler. För vanliga människor skulle det vara trevligt med exotiska växter och häftigt snidade bänkar, men skadligheten är för stor. Det är ett visst klientel, framförallt ungdomar vilka förstör. Det är en fråga om kostnad hela tiden. Fortum har hand om belysningen, men det vandaliseras även där och slås sönder. Växter är dyrt och det snos förutom skadegörelsen. Urnorna placerade i Högdalen utsätts kontinuerligt för

vandalisering och stölder av växter, så jag tror inte det är möjligt med några extravaganser med rådande mentalitet. Det används yxor och sågar, det verkar finnas hur mycket energi som helst när det gäller åverkan!

13. Kan du delge dina egna reflektioner kring Vantörs gångstråk? Tycker du om dem?

Bodde jag här skulle jag definitivt gå på dem, springa eller vad som helst. Det är bra med bilfritt! Det är för mycket buskage där bekämpningsåtgärderna inte räcker till, med uppkommande fiender såsom unga lönnar. Mängder av växter självsås och det kan se för jävligt ut, med en brandkårslösning som följd. Som i sin tur stimulerar rotsystemet och annat ogräs att växa upp efter utförda beskärning. Det bästa vore att gräva upp, plantera något nytt eller lägga gräsmatta, där det sistnämnda vore mest ekonomiskt beträffande skötseln. Uppgrävningen skulle endast vara lite dyrare för stunden, en temporär kostnad, men det är inte lätt att få aktörerna in på allt. Upprustning kommer nu att ske vid grönområden som "Dalbotten", "Bandängen" och "Rågdalen". Det hela rör sig om ett gammalt område från -58 någon gång, med en total dominans av gamla lönnar vilka sprider sig och ger miljöer som inte alltid är fräscha. Den kommande skötseln tänktes inte på vid projekteringen med lönn dominans. Det är dock nästan omöjligt att kunna hålla hela området intakt hela tiden.

Annars anmärks det i regel mera på skräp än på buskagen och grönskan, där det är mera vi som är kunniga vilka reagerar på skötselåtgärder för vegetationen. Boendevärdar arbetande för bostadsrätter och fastighetsbolag har större möjligheter att kunna genomföra utförligare arbeten på sina mindre områden än vi, och därmed kan de ha en högre skötselnivå, med åtgärder som preparering av växtbäddar genom kultivation exempelvis. Här på företaget är vi endast 4 stycken ansvariga för skötseln av Vantörs stadsdelars utemiljö och kan inte trolla.

Vidare berättar Anders att han jobbat med skötseln av Vantörs stadsdel sen -67 och det inte går att jämföra situationen förr med dagens situation. Förut när skötseln av uterummet var uppdelat i två delar med en parkenhet och en enhet för gatuskötseln, medförde det att man kunde erhålla en bättre skötsel på parken. Genom att grönområdena kunde hållas efter noggrannare blev den kontinuerliga skötseln av avsevärt bättre kvalitet, där de stora punktinsatserna kunde slippas. Dagens situation med åtgärder som renhållning, städning, plockning och efterhållning av tjuvtippar kräver tid som kunde användas för annat.

Trivs i Vantör

1. Vilka grupper av människor (ungdomar, äldre, hemlösa etc.) är det som trafikerar gångstråken när ni är ute och nattvandrar?

Gäng, det finns ett stort gäng på upptill 60 personer bestående av ungdomar där det kan gå hett till. Sen är det äldre människor och säsongvis ses barn på väg till och från skolan. Småfyllon följer vi hem ibland då de kan annars bli rånade på sina öl de har med sig mot kommande bakfulla, när de promenerar hemåt fram emot småtimmarna.

2. Vad är det som ni upplever som eran främsta uppgift, det vill säga det viktigaste ni kan bidra med vid era promenader?

Att värna för tryggheten med nattvandring och antivåldsgruppen, där antivåldsgruppen bedriver även en uppsökande verksamhet givande personer en möjlighet att medverka i nattvandring samt att agera för något positivt istället för att ställa till bråk. Personer man träffar på ute hänvisas till att ta kontakt med Trivs och dess verksamhet eller så får de möjlighet till att lätta på sitt hjärta på platsen.

3. Hur upplever ni Vantörs gångsträckor i stora drag? Som stökiga eller lugna? Vackra eller förfallna?

Gångstråken är inte fina alls! Det sker många våldtäkter runt de äckliga och misskötta buskagen placerade mitt på planerna vid Rågsveds centrum, vilka är perfekta gömställen för våldsverkare. Fotbollsnätet vid planen är också trasigt, med vassa trådar som är farliga. Man borde skilja på den naturliga vegetationen från den konstgjorda djungeln. I centrum och de centrala områdena behövs inte dessa övervuxna buskage, utan plättarna runt Rågsved och slänten bakom centrum behövs röjas för en ökad synbarhet. Buskar vid staket måste också putsas. Rågsved är ju omringat av skog så det finns tillräckligt med sådana områden ute i periferin. Fler människor skulle använda dessa områden för rekreation om man rensade upp miljön vid centrum som uppvisar en miljö vilken uppmanar till brott där människor är otrygga. Det händer att stora grenar faller ner på utemiljön och de offentliga platserna som skolgården och lekskolor, där förvaltningen försummar skötseln.

4. Vad upplevs som det största problemet, det som känns viktigast att ta itu med när det gäller utemiljön i Vantör, och i synnerhet gångstråken?

Jag undrar vad det är för folk som blir anställda för att sköta utemiljön, går de inte ut? Buskagen upplevs som hotfulla. Tjejer på väg hem på kvällen låtsas jogga eller prata i mobiltelefon för att de är rädda. Det var också en rosbuss som sträckte sig över en trottoar så att en pojke var tvungen att slänga sig från sin cykel för att inte skada sig på taggarna och hamnade på gatan, där det var tur att det inte kom en bil. När jag såg det ringde jag till personalchefen för parkskötseln och han var tvungen att personligen komma och åtgärda det på en gång, trots att det var fredag eftermiddag. Det händer också att små kriminella gäcker med polisen och leker kurra gömma, där de ger sig till känna för att sedan igen gömma sig bland de gröna buskagen. Eftersom det finns oändligt med gömställen och undanskymda platser så förekommer det att fina bilar bränns upp.

5. Vad är det som är mest positivt med Vantörs utemiljö och i synnerhet gångstråken?

Det finns inget positivt med utemiljön! Varför inte plantera blommor istället för denna konstgjorda djungel! Skog finns det ändå utanför de centrala omgivningarna. Belysningen måste också förbättras, den har inte förnyats under nio års tid. Det händer att flera rader av stolpar med gatubelysning är släckt under flera veckor, men då ringer vi och påtalar det när vi upptäcker detta. Men annars har ju Rågsved en fin placering med goda kommunikationsmöjligheter vilket är positivt, och det skulle vara trevligt ifall folk kunde få möjligheten till en ny pendeltågsstation dragen hit, som skulle kunna ge en god förbindelse mot Nynäshamn med dess bad möjligheter.

6. Hur upplevs stråken med tanke på säkerhet?

Fotbollsplanen bakom centrum är en central punkt där många gångstråk möts. Denna är kolsvart vid kvällstid. Upptill ligger slänten med riklig växtlighet mellan husen, och vid denna sträcka känner sig flera personer sig osäkra. Det här området borde grävas upp och ges en bättre struktur. Lampor borde sättas upp vid fotbollsplanen för att skydda mot våldtäkter. Det hittas mängder med kondomer bland de här buskagen och unga barn, flickor och pojkar blir våldtagna och vågar inte anmäla förövarna.

7. Hur upplevs stråken med tanke på trivsel?

Klotter och sabotage frodas runtom omgivningen. Fönstren på tunnelbaneperrongen var under en tid igen målade och blockerade insynen till vänthallen. I skogen mot Älvsjö kan man hitta alla möjliga sjuka saker som sprayburkar, kläder och barnvagnar. Pundare snår kläder från tvättstugor och plockar åt sig det de kan sälja och slänger resten.

8. Hur upplevs skötseln av gångstråken (Rensning av vegetation, skräp upplockning, tömning av papperskorgar etc.)?

Jag säger bara att det är tur att det inte fallit någon snö, då det tar en lång tid innan det plogas, och jag retar mig så jag får gallfeber på allt det vildvuxna! Papperskorgar kan vara överfulla i flera veckor och vegetationen rensas inte. Mellan den lilla sträckan från Trivs till Rågsvedsskolan återfinns överfulla papperskorgar med skräp runtomkring dem, där man kan se skitiga blöjor ligga framme, vilket ju är hälsovådligt och ett miljöbrott. På parkeringsplatsen vid centrum ligger det bilbatterier och urnorna där är bevuxna med enbart ogräs. Eftersom belysningen inte är igång är platsen kolsvart kvällstid och det samlas skrotbilar på platsen. Det försiggår också sortering av kablar på parkeringen där man tar fram kopparen för försäljning. Den enda åtgärden består av att bilarna får böteslappar. Det verkar lite som de ansvariga bara lyfter sina pengar utan att i själva verket göra något. Jag tycker att det är vidrigt med den befintliga skötseln av naturen vid centrala delar, andra stadsdelar exempelvis Älvsjö och Fruängen har underbara parkmiljöer utan dessa buskage och rikliga förekomst av hundbajs.

9. Hur förhåller sig gångstråken i förhållande till andra delar av bebyggelsen och utemiljön, beträffande risken för inträffande av brott?

Det händer också att flickor terroriseras på trottoarerna utmed bilvägarna av bilister som försöker locka in tjejerna in till bilen, vid sena tillfällen.

10. Vilka delar av stråken upplevs som i synnerhet drabbade?

Vid mörker undviker speciellt äldre människor gångstråken, och det samlas ungdomsgäng vid perrongen på tunnelbanan. Äldre och vuxna sätter inte sin fot på gångvägarna efter mörkrets inbrott. Men jag har märkt en del äldre som börjat promenera kvällstid för det psykiska välbefinnandet under det ljusa sommarhalvåret, vilket medverkar till en trygghetskänsla.

11. Vad beror i så fall det på, angående just dessa områden?

Möjligheten till att ostört kunna utöva brottsliga aktiviteter.

12. Tror ni att gångstråken inom Vantör är viktiga för stadsbilden? Som ett element i infrastrukturen, eller skulle det kanske rent av vara bättre ifall de avlägsnades och folk använde huvudgatorna till transport?

Gångstråken ska inte tas bort, men man måste anpassa den konstgjorda djungeln runt allmänhetens miljö, och det måste vara välskött och städat. Det behövs bra belysning för tryggheten. Hur mycket lyser de befintliga lamporna utemiljön egentligen, ofta upplevs belysningen endast som en gul burk vid sidan av vägen. Det är för mycket besparing på elementära samhällsfunktioner. Man måste ge någonting tillbaka till den skattebetalande delen av befolkningen.

13. Tror ni att det skulle främja utelivet på stråken om fler använde gångstråken?

Om man öppnar upp blir det bättre, eftersom människor är otrygga på grund av missbruket som finns, vilket gör att människor ser spöken i omgivningarna.

14. Skulle flera personer använda stråken ifall ljussättningen ändrades på något vis eller vegetationen förändrades? Vilket skulle vara det optimala i sådana fall?

Fler människor skulle använda stråken ifall det skedde förbättringar. Det är som sagt för mycket röra och en vild djungel, med hela slänten bakom centrum helt vildvuxen. Det finns skog redan vid Askersgatan och utmed mötet av Rågsvedsvägen och Hagsätravägen. Man måste bli bättre på att skapa utemiljön och det kan bli jättesnyggt! Det byggs ju och har byggts en del i området, och det är ju maskiner som klipper gräs ändå så det krävs ju inte några större insatser.

15. Tror ni att det finns ett samband mellan ett välskött stråk och användningen av det?

De centrala delarna måste anpassas till den rådande situationen och gångstråken kommer då gynnas av åtgärderna.

16. Om ni skulle föreslå några förändringar för att öka användningen av gångstråken, vilken/vilka skulle den/de bli?

Det är de förändringarna som vi diskuterat innan, men för områdets del tror jag att en satsning på centrum där man får med handlarna skulle vara betydelsefullt. I dagsläget kanske det är lite bättre, men för ett tag sen var det endast 30 % som gjorde sina inköp i centrum. En försköning med övertäckning av centrum och en satsning på handeln skulle hjälpa området med att få nya ansikten i stadsbilden, vilka inte tycker det är normalt med en pundare runt hörnet, och det skulle ge mera liv och rörelse på parkvägarna.

17. Slutligen, hur är ditt personliga förhållande till gångstråken, tycker du om dem, kan du delge dina egna reflektioner?

Jag använder gångstråken, men många är osäkra. Jag träffade en äldre granne sent en gång, som var glad att det var jag som mötte honom, och jag följde honom en bit trots att jag hade en tidpunkt att hålla i föreningslokalen.

18. Under dina år med arbetet för Trivs räkning, hur har funktionen av gångstråken samt brukargrupperna förändrats genom åren?

Polisen kom ju förra året, vilket ökade användningen under förra sommaren. Men dessvärre är det endast här strategiskt och svarar inte exempelvis i telefon. Affärsfolket känner sig inte trygga och rån kan ske vägg i vägg med polisstationen. Vi kämpar hårt i media för att uppmärksamma dessa problem.